

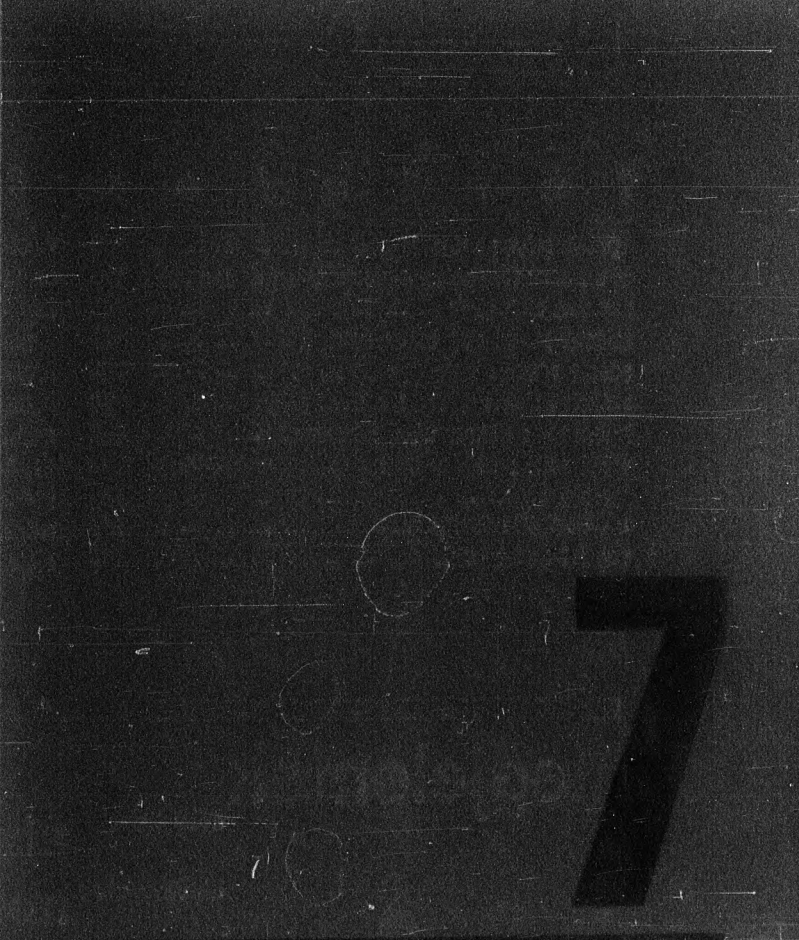
7-8

A. V. N. MŰZÉUM
NYILVÁNOSÍTVA

munka

művészeti és társadalmi beszámoló szerkeszti: kassák lajos, budapesten

kassák lajos: májusi kórus • nádas józsef: az orosz helyzetről • potemkin-filmszöveg • székely béla, justus pál és vajda imre: cikk a háboru problémájáról • háborus ankétünk • k. simon jolán: szavalókórusról • dr. molnár árpád: földmives termelőszövetkezetekről • munkáslevél • vas istván verse • gró lajos, székely béla, justus pál, beregi tivadar figyelői • farkas i. levele

1 9 2 9 m á j u s

viharos
fejlődött
igen nagy
társa lett
ete, című
ourzsoázia
foglalko-
Legenden
y annyira
líványára
ténének
hatalmas
els hátra-
lé irt elő-
is részi
r Volkzei-
y lapnak
területe-
is itt je-
volt az
mus, nem-
a, hanem
vette fel
Machis-
ima ellen.
r 70 éves
poru meg-
ett az in-
a háboru
gyetett, s
börtönben
b jelentő-
Marx éle-
ordulójára
jesen bal-
szok ellen
tehring az
fellobba-
G. L.

s kiadó
rkesztő-
n közle-
vre 12. p.

E K G É Z A

felhívás barátainkhoz és olvasóinkhoz!

a fejlődés és előrelépés szolgálatában a fejlődő és feltörekvő ember egyik legerősebb fegyvere a kultúra. ha a mainál fejlődöttebb embertípust és szociálisabb társadalmi közösséget akarunk kialakítani, akkor a kultúráért és a kultúra eszközeinek a meghódításáért is küzdenünk kell.

la „munka“ az új kultúra és korszerű művészetek független tribünje. szerkesztője: kassák lajos. dolgozótársai a hazai és külföldi szociális világszemléletű írók, művészek, tudósok és szakemberek legkiválóbbjai.

a „munka“ a dolgozó és tanuló fiatalság szószólója és segítőtársa akar lenni. de, hogy vállalt programunknak eleget tudjunk tenni, magunknak is megértő és segítőtársakra van szükségünk. csakis megértő és segítő összedolgozással érhetünk el számottevő eredményeket. felszólítjuk tehát a haladó fiatalságot és mindazokat, akik hisznek a fejlődésben s annak tempóját elő akarják segíteni — álljanak mellénk úgy szellemi, mint anyagi támogatásukkal

„munka“

szerkesztősége és kiadóhivatala

t a r t a l o m j e g y z é k :

kassák lajos : májusi kórus	193	k. simon jolán : a szavalókórus	215
lu marten : történelmi materializmus és új alkotás egy nap életemből	195 198	dr. molnár árpád : földmives termelőszövetkezetek	217
nádass józsef : az orosz helyzetről	199	kassák lajos : baumgarten-alapítvány és a sze- gény író humora	219
szántó róbert : potemkin	201	plechanov emlékezetére	220
székely béla : háborút a háború ellen	205	justus pál : max hoelz önéletrajza	220
justus pál : háború után, háború előtt	206	székely béla : amerikai író oroszországról	220
vajda imre : háború és a német szociáldemok- rácia	210	gró lajos : Gorkij, emlékezések a kortársakról	221
a „munka“ háborús ankétje	213	gró lajos : pudovkin, dzsingisz khán	221
vas istván : menekülő	214	g-l. és beregi tivadar helyreigazítása	222
		farkas lászló levele	224

megjelentek

déry tibor : **ébredjetek fel** című könyve
ára 3 pengő

illyés gyula : **nehéz föld** című verseskönyve, ára
3 pengő

megrendelhetők lapunk kiadóhivatala útján

munka

művészeti és társadalmi beszámoló

MÁJUSI KÓRUS

NŐSZÓLÓ: Látod-e barátom a keleti csillagot, amely felénk gurul az éjszaka lepedőin?

FÉRFISZÓLÓ: Nem látok semmit!

NŐSZÓLÓ: Hallod-e barátom a felébredt madarak énekét?

FÉRFISZÓLÓ: Nem hallok semmit!

NŐSZÓLÓ: Érzed-e barátom a májusi virágok illatát?

FÉRFISZÓLÓ: Nem érzek semmit!

ÖSSZKÓRUS: A fény ragyog és madarak énekelnek a fényben

A madarak énekelnek s a virágok kinyílnak örömükben

A virágok illatoznak és az ember alszik.

FÉRFISZÓLÓ: Az ember dolgozik és elfárad!

A szegény ember csak akkor él, ha alszik.

De a legtöbb embernek nincs ideje, hogy aludjon.

NŐSZÓLÓ: Látom a fényt, hallom a madarak énekét és érzem a virágok illatát.

ÖSSZKÓRUS: A fény ragyog és madarak énekelnek a fényben

A madarak énekelnek s a virágok kinyílnak örömükben

A virágok illatoznak

De mit csinál az ember?

FÉRFISZÓLÓ: Az ember dolgozik és elpusztul, mielőtt élhetne.

I. FÉRFIKÓRUS: Az élet szép és minden szép az emberért van

A földek aransárga táblái a városok selyemraktárai

A bankok acélszekrényei s a hálófülkés repülőgépek

A ruganyos ágyak és a márvány fürdőszobák

A tisztaság és a kényelem

Az asszonyok és a csillagok fénye

Az asszonyok és a madarak éneke

Az asszonyok és a virágok illata.

FÉRFISZÓLÓ: Emlékezzetek az örökös munkára s a dolgozók nyomoruságára!

Könyörüljetek rajtuk

Akik elsorvadnak a gyárak füstjében és a műhelyek büzlő forróságában.

I. FÉRFIKÓRUS: Virágok kelyhei harangoznak ágyaink fölött

Illatos vízben mossuk kezeinket és gyakorta váltogatjuk ruháinkat

A gyárreszvények és telekspekulációk hullámain vitorlázunk

Kedvünk szerint igazodnak a szaporodás lehetőségei és a háboruk furiái

A gyorsaság és a kényelem hívei vagyunk

Nem szenvedünk a világmegváltás örületében

Szeretjük az ideges és rafináltan öltözött asszonyainkat

És a mi fehérhúsú gyerekeinket is szeretjük.

FÉRFISZÓLÓ: Hol vannak a mi gyerekeink?

NŐKÓRUS: Emlékezzetek a külvárosok sikátoraira és a rothadó piacokra

A csikorgó lépcsőházakra és petróleumfüstös odukra

Könyörüljétek a mi letört és megalázott gyerekeink életén!

ÖSSZKÓRUS: A világ minden zugában vajdó asszonyok nyöszörögnek

Anyák reménytelenül szülnek és meg szeretnék fojtani magzataikat.

NŐKÓRUS: Ki ért meg minket és ki építene lépcsőket a mi gyerekeink lábai elé?

NŐSZÓLÓ: Mi most égő falvakat és fellázadt városokat kiáltunk a gyerekeinkért.

NŐKÓRUS: Ki zárja el előlük a nap melegét és a csillagok fényességét?

Börtön nekik az otthon és börtön nekik az iskola

Olyanok ők, mint a jégesőbe kitett virágok

Fáznak és gyulladt szomorúság ül a szemeikben

Örökké fáznak és örökké szomorúak!

FÉRFISZÓLÓ: Látjátok-e ezeket az embereket és érzitek-e a földobott szavak igazságát?

ÖSSZKÓRUS: Az ég fényeskedik s az emberek megfakulnak a nyomorúság jégesőjében

A madarak énekelnek és az emberek megsüketülnek a műhelyek zajában

A virágok illatoznak és az emberek elsovadnak a nedves falak között.

NŐKÓRUS: Elég volt! Elég volt!

I. FÉRFIKÓRUS: Szavak! Szavak! Szavak!

Az együgyűek és lázadók átkozódásai!

FÉRFISZÓLÓ: Az élet kapui álljanak nyitva mindenki előtt!

ÖSSZKÓRUS: Elég volt a butításokból és megalázásokból!

Mi a rendet akarjuk

A munka rendjét

A közös megbecsülés rendjét

Az emberi igazságosság rendjét.

NŐSZÓLÓ: Ez az óra az igazságtevés órája!

ÖSSZKÓRUS: Kijöttünk a terekre, hogy megmulassuk magunkat

Lobognak a szavaink, akár a tüzvörös zászlók

Meghajolt gerincünk kiegyenesedik a világozóságban.

FÉRFISZÓLÓ: Testvéreim!

ÖSSZKÓRUS: Testvéreid vagyunk!

FÉRFISZÓLÓ: Ez az óra a nagy találkozások órája s ezen az órán betelt a jóság és a gonoszság mérlege

Ti a boldogság kutját keressétek és én azt mondom: Minden boldogság forrása az erőben van

S ha kérdétek, ki nyitja meg a kapukat, azt mondom: Egyedül csak ti nyithattok meg minden kaput.

ÖSSZKÓRUS: Eljön az idő és mi kinyitjuk a kapukat!

NŐKÓRUS: Ragyogjanak föl a mi szabad napjaink!

FÉRFISZÓLÓ: Laboratóriumokból, gyárakból, irodákból, műhelyekből és a nyomorúság minden öreg fészkeiből elindultatok ma a bizonyosság ösvényén. A hajnal reménytelenséget vetett elétek s ti mégis eljöttetek és megtaláltátok magatokat.

ÖSSZKÓRUS: Kijöttünk a terekre, hogy megmutassuk magunkat

Kinyitjuk a szánk, hogy szétkiáltsuk a hangunk:

Mi nem a rossznak, hanem a jónak seregei vagyunk!

(Halkan, majd egyre erősbödően szocialista indulót kezdenek énekelni.)

FÉRFISZÓLÓ: Köszöntlek benneteket, testvéreim és köszöntsön benneteket az egész föld, amin élünk.

(A kórusnak vége, az ének még folytatódik.)

Kassák Lajos

Igen megvesztegető azt hinnünk, hogy az alkotásnak, tehát magának a gondolatnak is a gondolkodás a szülőoka, de csak addig, amíg nem ellenőriztük ezt mindazon dolgok változásainak történelmi tényeivel, amelyekre gondolkodásunk irányulhat. Mert, ha feltesszük, hogy a gondolkodás valóban egy és ugyanazzal a változatlan erővel hat — nevezzük ezt a gondolkodás mechanizmusának — érthetetlen, hogy a régiek nagyszerű atomelmélete miért ne érkezhett volna el a fejlődésnek addig a pontjáig, ahová fizikusaink megfeszített munka révén csak napjainkban jutottak el. Kell tehát, hogy a gondolkodás kétségbevonhatatlan mechanizmusának, amely bizonyára még a teljesen vad ősemberben is megvan, utját állja és határát szabja valami. Az eszme e határoltságát nem egy elentétes eszme adja meg, (mert hisz az ilyen ellentét mint az eszmék történelme mutatja, inkább megtermékenyítően hat, dialektika), hanem az anyag. A még ismeretlen anyag. A természettudományok területén a természetes anyag a technika fejlődésével fedeződik fel (gondoljunk csak a mikroszkópra és ultramikroszkópra, röntgen szpektroszkópra stb.) és már nemcsak természetes érzékszerveink által, hanem az elektronfunkciók révén is, amelyekről egyelőre még alig tudjuk, hogy idegeink egykor mily mértékben fogják a maguk számára felfedezni őket. A magánvaló eszméiség mindezt sohasem tudta megsejteni, sőt ellenkezőleg, igen fresszán vélekedett felőle még akkor is, amikor p. o. a delejesség tényét már megállapították volt; csak az anyaggal végzett kísérletezés az, amely e dolgokat felfedte előttünk.

De van mesterséges anyag is, amelyet az ember maga alkotott. Akár tudatos, akár tudatlan ez az alkotófolyamat, ok- és okozati törvényei ugyanazt a szerepet játsszák a társadalomban, a társadalom gazdasági létében, mint természeti erők törvényei. *A feladatunk tehát az, hogy ezeket a törvényeket megállapítsuk és a bennük rejlő logika, mint az emberekre ható erő tudatában tudatosan megváltoztassuk; emellett lényegében mindegy, hogy e feladatot tettek magy elméletnek fogjuk-e fel.*

Elméleti megismerés nélkül való tettek mindenekelőtt magát az elméleti megismerést segítik elő. Látjuk ezt a gazdasági és politikai forradalmak történetéből és látjuk — a vajdó új forma kérdéskomplexumában maradván — az izmusok és a tisztán eszmei eredetű, mesterséges stílusok (Jugendstil, gépromantikai művészet stb.) történetéből is. De reá kell mutatnunk arra is, hogy a materializált tévedés mily hamar új utakra vezet s mint akaratlan kísérlet mennyire ellenőrzi önmagát, míg az ideák,

bár mint magukban való filozófiák minden (alkotó) tettkövetkezmenytől függetlenül évezredekken át fennmaradnak, nem hatékonyak, nem fejlődési tényezők és ilyeneket nem is fejlesztenek.

Ez a gondolatsor a művészetre vonatkoztatva azt jelenti, hogy a művészet értelme és célja nem kereshető a művészet fogalmában, mert ez az előbbieknél nem lehet eredete, hanem maga is más okokból eredő kései következmény. A barlangi ember, vagy más kezdetleges emberanyag — gyakran nem tudjuk megállapítani, miféle fejlődési folyamat után — esodálatosan tökéletes dolgokat alkot, de ez az alkotó tevékenysége nem a művészetesinálás gondolatából ered. Ezek az alkotások gazdasági életviszonyainak, örök és kézenfekvő, szükséges vagy kényszerű kapcsolódásaiból származnak s ez alatt az illető életfokon adott természet, életcél, szerszámok s más hasonló adottságok szövedékét kell értenünk. E kezdetleges ember formáiban egy erős, magában tökéletes megállapodottságot (vadász- és nomádnépek) és egy hanyatlásig kifejlődött változékony formát különböztetünk meg (Kína, Görögország stb. az összes megtelepedett, földművelésre tért s ezzel kapcsolatosan fejlett technikára szert tett népek). Ez az alkotásfolyamat és ez a szellemiség a maga fejlődése útján mindig az anyag függvénye marad, az anyag változása és mindaz, ami megismerés és tanulás fakad belőle, sőt maga az anyag megmunkálására irányuló primitív monómánia vagy kényszer is (Egyiptom) gondolkodását mindenkor az anyaggal kapcsolatban és abból fejleszti ki.

Ez lényegében ugyanaz, mint mikor a modern művész az anyaghoz tér vissza, hogy formákat leljen ki belőle. Szüksége volna-e erre az elvre és erre a kísérletezésre, ha a formákat az elmúlt évszázadok művészete egyszersmindenkorra megállapította volna a maga fogalmaival és esztétikáival, mint azt a meglevő forrást, amelyből az alkotó léleknek csak mérítenie kell? Korunk szelleme éppen ellenkezőleg új okokat és új anyagi törvényeket keres a maga tevékenysége számára. A szellem nem képzelhető el az anyagi világ vagy társadalom polaritása nélkül, mert hisz a gyakorlatban tulajdonképpen csak funkció.

Jöjjünk tisztába a szellemiség gyakorlati jelentőségével. A kiváló szellemű ember e tulajdonságát a neki megfelelő anyagon mutatja meg. Ennek megmunkálásával nemcsak igazolja szelleme horderejét, hanem állandóan fejleszti is. Az ember szellemi hatékonysága vagy képessége másképpen alakul akkor, ha hat reá az anyag poláris kényszerítő ereje és másképpen akkor, ha az egyébként azonos szel-

lemiségű ember ennek az anyagnak híján van, avagy azt valamilyen okból nem veszi munkába.

De nem csak az egyén van alávetve ennek a törvényszerűségnek, hanem az egész emberiség is, amelynek a fejlődés bizonyos szakaszaiban szellemileg uralkodnia kell a maga gazdasági, technikai s más egyéb alkotásai felett, mert ellenkező esetben ez alkotásai lesznek urrá rajta, mint anyag. Ezt a küzdelmet éljük most is és nem csak a gazdaság és politika döntő frontján, hanem mindenütt, az egész vonalon. A materialista számára ez az alapvető felismerés nem azt jelenti, hogy behódol az anyagnak, hanem, hogy felülkerekedik rajta, oly értelemben, hogy felismeri jelentőségét, alkotó manifesztációját, szellemével éppen a felismerés révén áthatja és céltudatosan módosítja.

A modern művészet elve szintén nem egyéni eszméből fakadt. A művészetek a középkor vége óta mindinkább úgy állították be magukat, mintha tisztán ideális, majdnem misztikus jelenség és elhivatottság lennének és elméletüket, esztétikájukat is ebből a tudatból építették ki. Ezt annál könnyebben teheték, mert észrevétlen, de feltarthatatlanul, mindinkább egy társadalmi luxusszférába tolódtak el. Közben mindjobban elszegényedtek mindazok az alkotások, amelyek az emberiség mindennapi szükségleteit szolgálták: így a különböző munkaeszközök, butorok és mindenekelőtt az épületek, amelyek egyébként minden nép történelmében úgy szerepelnek, (vajjon miért?), mint az emberi tudás győzelme. Egyes ágazatok tisztán művészet gyanánt különültek el, új céltartalmuk köré viszonylag új erőket csoportosítottak és így korlátozott technika-lehetőségeiken belül ezek virtuóz kifejlésére törekedtek. (XVI—XVIII. század.) Energia-vesztés itt is: energiátullengést jelentett. Nem vették észre, hogy nem jelentkezett már újabb műhelylángész, egy Michelangelo, egy Dürer, hogy a kor a maga előítéleténél fogva (részletmunka és virtuozitás) ennek a látszatát is a dilettantizmus gyanújával bélyegezte meg. Egész technikák veszttek így el, így a miniatűr (minden anyagban), az elefántcsontfaragás és sok más. Aki kívánta az ilyet, csak az antikváriumokból meríthetett, ha meg is tudta fizetni. A különböző művészetek az új kifejezési- és hatásmódok minden lehetőségét (a tartalomról most ne beszéljünk) azokban a művészi eszközökben keresték, amelyeket a gép meghagyott számukra. Így volt ez az expresszionizmus fellépéséig. Amikor aztán ez manifesztálta magát, az emberiség végképen a művészet esődjéről kezdett beszélni. Ugy látszott, hogy minden művészet, a költők nyelvét is ideértve, elemeire bomlik s ezekből önálló s a hagyományos művészettelfogás szemében igen külön

nös képződmények alakultak. Csak röviden érintjük most e bomlás okait, rámutatván a művészi termelést fentartó és fogyasztó osztályok veszélybejutására és elszegényedésére, a művészi technikák megtámadtatására a fényképezés korszakot alkotó kifejlődése által, amelynek jelentőségét nyilván egyellen művész sem tagadja, a nyelv kimerülésére stb. Tartalmi téren: tanácsstalanság a töredékessé vált gondolati értékekkel szemben s egyszersmind ezek hiánylása, az ideológiák és a művészetben megnyilvánuló részeseleink felbomlása, ami részben a fényképezés fejlődésével is összefügg, teljes kimerülés az egész vonalon és még sok egyéb. Végül minden eszmei gitt pusztulása, amely eddig még igazolható és ideig-óráig még érvényben tarthatott egyes művészi módokat és eszközöket. És mindez a kor szociális reagenciája nélkül; ennek technikai alkotásai most már nem bujnak más korok művészi stílusától kölesönként ruhákba, hanem szépen és meztelenül saját anyagukba alkotva jelennek meg. Az iparművészetben új stílustörekvések lépnek fel, amelyek már nem egy eszméből fakadnak, mint annak idején p. o. a Jugendstilus, hanem az anyag és a vele való munka törvényeit követik, még ha tökéletlenül is. A művészet nem egy utja elpusztult, de a forma elemei annál kevésbé. Ezek megmaradtak mint anyag, szó, nyelv, szín, anatómia stb. mindmegannyi formaelem, lényegében pedig mind anyag. Ebben az új káoszban aztán művészeink java, a tisztánlátók, gondolkozni kezdtek. Mindenekelőtt új alapra volt szükség, ez azonban természetesen nem lehetett az egyén ötletszerű magánműködésének a színpontja, hanem csakis a műhely. Ennek az új műhelynek az elve pedig a maga műszeriségében kifejezve: a materializmus s úgy látszik, a történelmi materializmus is, mert nem lehet szándékunk, hogy a történelmileg értékeset egyszerűen ismételjük, hanem az, hogy az új alkotás számára az átalakult anyagból (munkaeszközeink mai fejlettsége szerint) átalakult céljainknak megfelelően, új törvényeket találjunk és alkossunk meg. (Lásd a Bauhaus kísérleteit.)

Lehet, hogy eközben egyik vagy másik, különösen a még a kézművességre támaszkodó termelési ág számára általános társadalmi jelentőségű problémák adódnak, erre azonban nem térhetünk most ki. *Mindenesetre kétségtelen, hogy ez az egész új szemlélet tudatosan az anyag tiszteletén épül fel, ideértve az alkotás célját, valamint minden nem csak esztétikai értéket is; keresi a kísérletezés lehetőségét és nem nézi le, sőt ellenkezőleg, tudatosítja, mert belátja, hogy minden anyagnak megvannak a maga saját törvényei, amelyeket még a legeszmébb eszmékkel sem lehet kifürkészni, hanem csakis úgy, hogy gondolkodásunkat az*

anyag irányítja. Így aztán az irracionális, amely egyébként a régi művészet előjogának látszott, s amely még a legvértettebb és a legfegyelmezettebb gondolkodásban is felüti a fegyelmet, gyakran még a mives-művész számára is veszélytelenné válik, minthogy belopakodását éppen az anyagon végzett munka révén tudjuk megállapítani s ha kell, kiküszöbölni.

Ezekkel a szempontokkal összefüggően nem egy alkotóban félelem jelentkezik, mintegy az intellektualitás zavaró hatásától való félelem s ez olyan, mint mikor egyes emberek azt hiszik, hogy rögtön a lelkükkel fizetnek meg érte, ha valami látszólag számítás alapuló kemény dolgot kell figyelmeükre méltatniok. Attól való félelem ez, hogy az alkotásnak elvész a lelke, vagy a szépsége, vagy a naivitása. De az egész modern fejlődés összefügg az észszel és a tudomány tapasztalataival (különösen az építés terén) és nem képzelhető el számítás nélkül, átmeneti jelenségei pedig az anyaglogika, tehát intellektualitás bizonyos pretenziója nélkül. Ez mind olyan átmeneti kérdés, melynek érdekessége és szakadozottsága megszűnik az új eredmények győzelmével és természetességével. S ezzel újra itt van, ahogy mondani szokták, a lélek, a szépség, hisz a lélek nem egyéb, mint összes érzeink tapasztalata.

Ha nevelésünk a fogalmak és a logika terén kellő iskolázottságot nyújtana — még ha az egyoldalú lenne is — az e fajta dolgokban könnyebben és a fogalmak kétértelműségének nagy kerülője nélkül tudnók megérteni egymást. Minthogy mégis ugyanaz a jelenség egyszerre különböző életközpontokban jelentkezik, ez csak azt a törvényszerűséget bizonyítja, hogy a világot, pusztulását, de jövőt termő eleven esiről is a maga anyagra-utaló alapjait kell felfognunk: e felé a szemlélet felé kell fordulunk, nem pedig elaggott művészi rudimentumok felé, bármily szépek is lehettek ezek a maguk korában.

De vajjon szükséges-e, hogy az ily korszerű események gyakorlati logikájából folyólag megismerkedjünk e jelenségek elméletével is? Erre annak kell válaszolnia, aki tárgyi formában manifestálja azokat. Az elmélet értelme az, hogy segítségére siessen a kutatásnak és firkészésnek a végtelen összefüggések néhány szakaszán s ez a gyakorlati ember számára is értékes lehet, annál is inkább, mert az *ilyen elméletből társadalmi igények tudatosabbá válása fakad* és mert *egységeket* tudatosá tehet, hiszen már a bomlásban egységek jelentkeznek, még ha nem is a gyakorlat monizmusa, vagy egy társadalom egységes gyakorlata.

Szükségünk van az anyagi törvények filozófiájára, szükségünk van arra, hogy megértjük a szociális jelenségek változását és arra, hogy e jelenségek értékeit meg tudjuk álla-

pítani: mintegy a társadalmi értelem jegyében. Ez a filozófia: a történelmi materializmus: a földi világ igazságának beiktatása s egyszersmind lemondás arról, hogy egy tulvilági igazságot fürkesszünk ki. Ez a materializmus a művészetben — ma még ezt a kifejezést használjuk — *magának a munkának az eszmei értelmét látja*. A történelmi materializmus nem becsüli le az eszme, vagy a szellem értékét az anyaggal szemben, hanem a történelemből azt a tanúságot vonja le, hogy a munka, tehát az anyag az, amely gazdasági és társadalmi törvények formájában döntő hatást gyakorol az emberre és az emberi tevékenységre és annak létét és tudatát meghatározza, nem pedig fordítva. Mint ahogy az anyag az, amely a művész számára az alkotás tudatosságát megadja, a papíros másfajta ad, mint a vas, a síkok ismét más, mint a testek... és ezért a művész számára az anyag sem lehet kisebb jelentőségű, mint a szentségnek nyilvánított szellemi műkifejtés. A művészetnek nem az a célja, hogy az anyagon erőszakot kövessen el, mint ahogy azt eddig a gazdaság vak fejlődése tette, (ezt sok idealista sajnálja ugyan, de még egyikük sem szánta rá magát, hogy tegyen ellene), hanem az, hogy az anyagot tudatosan formálja *s alkossa. A művészetnek az anyag a történelem egész vonalán érvényesülő, oktató nagy partnere. Életünk egész folyamatában az anyag az, mely örökké tanítónk s melyet örökké le kell győznünk. Le kell győznünk az egész vonalon, gazdaságilag, kulturálisan, témakörünkben maradvá: művészileg — létének, törvényeinek, hatásainak legmesszebbmenő megismerése által. Csak így válik az anyag hatékonyvá és éri el e hatékonyság legmagasabb fokát, hogy azon már csak az eszmének szolgálgjon.*

A materialista számára alapjában véve nincs hasadás e két fogalom közt: eszme és anyag, de az anyag fogalmának hangsúlyozása az *előfeltételek hangsúlyozása*. Az anyagot azért kell rendeznünk, tudatosítanunk, gyakorlati értéket teremtővé tennünk, hogy elérhessük elképzelésünk távoli ideálítását, mint kitért célunkat. Az eszme nem azért a legnagyobb érték, mert egy látszólag elérhetetlen földöntúli valamit szavakkal manifestálni tud, hanem azért és csak annyiban, amennyiben, mint eszme manifestálható. Nem a programja az, amely egyenértékűvé teszi másfajta műalkotásokkal, hanem életként, társadalomként avagy egyéb célkitűzésének megfelelő formában való beteljesedése. Ehhez azonban az kell, hogy felismerjük és tudatosítsuk az anyag törvényeit, mert máskülönben az eszme beteljesedése el sem képzelhető. *Tehát az eszmeiségnek éppen a leggyakorlatibb módon való elképzése az, ami az anyag hangsúlyozását és tudományát szükségessé teszi.*

Ford.: Falus Ervin

m u n k a

EGY NAP ÉLETEMBŐL

Ebben a rovatban a munkásság és a diákság életét akarjuk őszintén megírt levelek formájában megmutatni. Hisszük, hogy ezeken az írásokon keresztül a lehető legközvetlenebbül ismerhető meg a dolgozó rétegek gazdasági, politikai és kulturális életmódja, vágyai, harcai és kritikai észrevételei. Ahhoz, hogy életkereteinket megváltoztathassuk, szükségünk van a tények megismerésére. Kérjük olvasóinkat, hogy életük egy-egy napjának őszinte leírásával és ennek beküldésével támogassák rovatunkat.

Örülök annak, hogy a *Munka* szerkesztősége alkalmat ad ahhoz, hogy a lap „Egy nap életemből” című rovatán keresztül eljuttassam fiatal elvtársaimhoz azokat a tapasztalataimat, melyek megmutatják, milyen harcot vív egy fiatal szocialista a családban és a társadalomban.

A kisiparban foglalkoztatott vasmunkás vagyok. Szüleim elszegényedett polgárok (nem proletárok), de testvéreim és én már bér munkások vagyunk. Családunk egyedüli jövedelme a mi munkabérünk, szüleim meg sem érzik magukat proletároknak. Nem akarnak belenyugodni abba sem, hogy nekünk — az ő gyermekeiknek — proletároknak kell maradnunk. Remélik, hogy feltornásszuk magunkat valamiképpen — talán „jó házasság” útján — a jólszituált polgárok sorába és ez a vágyuk vezeti őket minden olyan cselekedetükben, mely a munkásmozgalomtól való eltérítésünket és polgári gondolkodásuakká tételünket célozza.

Reggel nehezen ébredek fel s úgy érzem, képes lennék napokig aludni egyfolytában, de ha alkalmom adódik hosszabb alvásra, a megszabott időben automatikusan felébredek. Átnézem a Nép-szava cikkeinek a címeit s már sietek a műhelybe. Rendszerint várunk kell még néhány percet a nyitásig s ez alatt az idő alatt szaktársaim a hidgről (ha ez nincs, akkor a melegről) beszélgetnek. Gyakran tűnök fel előttük nevetséges figurának, mert az én szocialista ideológiám egészen távol áll tőlük s amit a polgári életben nem szoktak meg, az előttük ismeretlen, tehát nevetséges. Nem ijedek meg a kinevettetéstől és tudom, hogy ilyen csekély áldozatok árán már sok új gondolatot sikerült tudatukba csempésznem.

Munkám természeténél fogva sok emberrel jövök össze s boldog vagyok, ha egyhangú munkám közben elvtársra találok. Nagyon óvatosak az emberek, megtanultak félni s nehezen merik bevallani, hogy szocialisták. Így történnék meg az, hogy 15 hónapos ismeretség után tudom csak meg valakiről, hogy elvtársam.

Délután korán végzek a munkával s ilyenkor megkezdem a mozgalmi életet. A hét majdnem minden napja előre megállapított program szerint folyik le. Szak-, párt-, kulturszervezetek és háziagitáció elég munkával halmoznak el. Ha van egy szabad délutánom, akkor sietek haza, hogy foglalkozhassak közvetlen hozzátartozóimmal is. Gyakran kerülök ellentétbe szüleimmel. Fontos és kevésbé fontos kérdéseken keresztül igyekeznek bebizonyítani, megmagyarázni, hogy nem szabad ilyen élkben résztvennem a munkásmozgalomban. Legtöbb dolgot másképp látok és ítélek meg, mint ők s így természetesen gyakran fejlődik ki köztünk élénk vita. Ilyenkor érzem, hogy köztem és szüleim között nemcsak a szülő és gyermek közötti családi ellentét van meg, hanem ennél sokkal több. Ők egy nagy történelmi korszak kialakult állás-

pontját szegezik szembe velem, aki ennek a korszaknak a befejezését óhajtom és egy új korszaknak megfelelő társadalmi berendezkedésért harcolok. Heves és hosszas vita fejlődött ki szüleim és köztem például arról, hogy hogyan kell viselkednem szerintük az alacsonyabb osztályhoz tartozó cseléddel szemben. Sikerült bebizonyítanom, hogy az ő erkölcsük erköljestelen, mert annak legfontosabb követelménye az, hogy az emberek ne tudjanak azokról a cselekedeteikről, amelyeket a polgári társadalom a felszinen elítél. Kimutattam, hogy az ő erkölcsük, melynek korlátait mások — a társadalom uralkodó rétegei — állítottak fel, csorbítatlan marad, ha ezeken a korlátokon belül bármilyen etikátlanul is élnek, vagy ha a korlátokat úgy lépik át, hogy annak felállítóit azt nem veszik észre. Az új ember arra törekszik, hogy erkölcsi törvényeit önmaga állítsa fel magának minden kérdésnél és cselekedeteinek mozgató rugója a belső szociális érzés legyen.

Megpróbálnak azzal is hatni rám a szüleim, hogy a mozgalmi élettel járó kiadásokat vetik a szememre és azt tanácsolják, hogy ezt az összeget fordítsam inkább életszínvonalunk feljavitására. Megint nagy vita következik. S büszke vagyok rá, ha ezek a viták, ha nem is végződnek minden esetben az én könnyű győzelmemmel, soha nem fájnak el durva veszekedésekkel.

De ha így is van, az elmondottak után azt kérdezhetik tőlem fiatal elvtársaim, hogy minek az a sok vitalkozás az értelmetlen makacs szülőkkel, nem egyszerűbb-e egy fiatal szocialista számára, ha szakít az olyan szülőkkel, akik törekvéseiben akadályozzák. Ezeknek az elvtársaknak csak tagadó választ adhatok. *Kassák* elvtárs, akitől mi fiatal szocialisták sokat tanulunk, mondta: „Mi szocialisták, akik a legszelebbkörű emberséget hirdeljük, egy jobb életet kívánunk biztosítani mindenki számára, nem lehetünk embertelenek azokkal szemben, akik közvetlen környezetünkben élnek. Ha környezetünkben nem formálhatunk szocialistákat, legalább semlegesíteniük kell őket mozgalmunkkal szemben.” — s ezt az igazságot el kell fogadnunk.

Merem állítani, hogy eredménnyel is jár ez a türelmes munka. Számtalan példa igazolja, hogy szüleimnek velem és testvéreimmel szemben elfoglalt álláspontjuk ma már nem ellenséges tendenciájú. S ha a szocializmusig nem is tudnak eljutni, bizonyos kérdésekben már elvonatköztetik magukat a polgárság merev dogmáitól.

Ezek a látszólag kis dolgok töltik ki életemet s így egyik napom igen hasonló a másikhoz. De nem panaszkodom amiatt, hogy bensőmben szürkő, egyhangú életet élek. Hit és harcokévd van bennem. Szabad estéimet olvasással töltöm, hogy a mozgalomban szerzett gyakorlati jártasságommal megfelelő elméleti tudással egészítsem ki.

(Egy 20 éves vasmunkás)

Az utóbbi időkben egyre sűrűbben bukkannak fel az ijesztgető hírek az orosz állam belső életében, illetve az orosz kommunista párt vezetőségi körében egymást követő változásokról és válságokról. A hírek nagyjában polgári lapok fogalmazásában a való tényeket elferdítve vagy hiányosan mutatják meg. Szükséges tehát, hogy — amennyire a hiányos hírszolgálat, amely azonkívül nem is mindig teljesen tárgyilagos, megengedi — a mai orosz kül- és belpolitika lényegét, a tárgyi- és személyi változások jelentőségét, ha csak nagy vonásokban is itt felrajzoljuk.

I.

Az orosz külpolitika szorosan összefügg az orosz szovjetállam belpolitikájával és annak nagyrésztben függvénye. Legfontosabb tehát ezt a belpolitikát szemügyre venni. A belpolitikában immár évek óta a Trockij-kérdés áll előtérben. Lenin halála óta az orosz állam vezetői (ugy Zinovjev, mint Sztalin) Trockijt tartják, hogy joggal, vagy jog nélkül, az más kérdés — az orosz proletár párt és proletár uralom egyik legnagyobb veszedelmének. A Trockij és a körötte csoportosuló ellenzék elleni harc immár öt év óta szakadatlanul folyik és mindinkább élesebbé és hangosabbá válik. Tetőpontját ez a feszültség 1927 végén és 1928. év elején érte el, amikor is Trockijt és táborát és az általuk előterjesztett «Ellentézéseket» leszávarták, a csoport vezető tagjait kizárták a pártból, végül is további propagandájuk és állítólagos pártbontó tevékenységük miatt deportálták őket. Ez a deportálás rövidebb-hosszabb időre szült, távolabb és közelebb eső helyekre. Némelyikük még tart, némelyik már véget ért. Trockij maga rövid idő óta önkényesen távozott Oroszországból és Törökországban tartózkodik. Az ő ellenzéki működése tehát immár veszíti súlyát, mert hiszen Sztalin bent van az országban, Trockij meg kívül. Aki «Trockijista» van még az országban, azt vagy kizárják a pártból, vagy deportálva, vagy kegyvesztetten eredményes ellenzéki működést nem végezhet.

De mi az, amit végezni akar? Miért van ellenzékben, mi az, hogy «trockijizmus»?

II.

Belpolitikailag: 1. Erélyesebb, kimélettelebb elnyomása a «kulákoknak» (kisbirtokososztály). 2. A gabonafeleslegek rekvirálása. 3. A bürokratizmus leépítése. 4. A közvetlen ipari termelés (szóval nem a beruházó, gépeket és a jövőbeni ipari termelést elősegítő eszközök ter-

melésének) forszírozása. 5. A proletár párt demokratikusabbá tétele.

Külpolitikailag: Erősebb és komolyabb nemzetközi szovjetpropagandát. Az orosz állam, az orosz párt szolgálja újból a nemzetközi forradalom ügyét.

Sztalinék ezeket a programpontokat és követeléseket részint feleslegesnek (hiszen a valóságban mindaz, amit követelnek, megvan), részint túlzottnak jelentették ki. Tény azonban az, hogy nagyrészt e követeléseknek, Trockijék programjának reális részét végrehajtották. Közvetlenül Trockijék kizáratása és száműzése után Sztalin erős rendszabályokat léptetett életbe a «kulákok» ellen, a rekvirálások szigorubbak lettek. A tömegektől természetesen leg és szükségszerűen bizonyos mértékben eltolódott pártbürokráciát Sztalin újabb és újabb tisztításokkal igyekszik felfrissíteni. Mindez azonban nem lehet teljes gyógyszer és az egész mai orosz politikára a lavírozás bélyegét nyomja.

III.

Trockijék elbukása óta mind erősebben jelentkezik a jobboldal. (Trockijékat «bal»-oldalnak elnevezni, a helyzet félreismerése lenne. Kétségtelen, hogy ők Stalinnéknál intranzigensebbek és kérelhetetlenebbek. Kétséges azonban, hogy Oroszország és a világ mai helyzetében nem használ-e többet a bal felé lépésnek Sztalin kompromisszumokat kötő és oldó politikája.) Ennek a jobboldalnak újabban Bucharin a feje. Magában Sztalin környezetében is van jobbrahajló, a parasztszármazású Rykov. Ez ellen a jobboldal ellen Sztalinnak szintén a legnagyobb erővel kellett fellépnie, hiszen ez nagyjában az új Nepburzsoázia és a gazdag parasztlak előretörését jelenti. Sztalin tehát állandóan hol «bal» felé, hol jobb felé tesz engedményeket, majd mikor az engedmények megerősítik az oldalt, újból visszaveszi azokat és újból a másik irányba rándítja a kormánykereket. Ez a politikája nagyjában a «kulákokkal», a kisgazdákkal szemben is, akiknek a választhatóság előnyét a Trockij-csoport letörése után megint elvesztette, hogy később megint részben visszaadja. Az adóbehajtás, rekvirálás erélyesebb módszereit mindig enyhíti, ha a parasztlak a terménybeszolgáltatás körül nagyobb ellentállást és zavarokat csinálnak. Igaz, hogy ezeket az engedményeket aztán megint visszavívja, de tény, hogy minden egyes ilyen alkalomkor valami kevés marad a kulák kezében, úgy hogy annak hatalma, politikai sulya és befolyása, ha nagyon lassan is, de állandóan nő. Ugyanígy csirázna ki a kapitalista termelés kezdetleges, vagy ritka hajtsái, a kiskereskedők, a kisiparosok, a külföldi koncessziósok, akiket a

szovjetkormány ugyan mindig újból és újból megnyesegét és visszaszorit, de akik, végeredményben minden pusztulás és pusztítás ellenére és után erősebben jelentkeznek. A mai szovjetvezetőség, szóval Sztalinék az utolsó évben nagy eredményeket értek el a földművelés iparosodásának területén. Eredményeket értek el a földszövetkezetek, az együttes parasztgazdaságok növelésével is. De mindez fokozta a parasztság ellenállását, nehezíti a városi lakosság élelmézését úgy, hogy a boltok előtt álló «kigyók» újból megszokottá váltak az orosz városokban és újból felmerült az élelmézesek racionális elosztásának, ha ugyan még nem is az európai polgári lapok által kikürtölt kenyérjegy alakjában, szükségessége. Sztalin állandó gazdasági és politikai módszere a „Schere“ (az olló,) amelylyel az ipari termékek árát emeli és a földművelés termékeinek árát lenyomja, hogy így az ipari proletáriátust a bérek emelése nélkül a parasztságnál jobb életnivóra hozza, állandó újabb és újabb nehézségeket okoz. A külföldi koncesszióknak mindinkább nagyobb és nagyobb engedményeket kénytelen tenni Sztalin, habár kétségtelen, hogy az angol petróleum-szindikátussal való legutóbbi megegyezése a szovjetnek majdnem teljes diadala volt. De a külföldiek terjeszkednek és terjeszkedésük egyrészt bizonyos iparágak gazdasági megerősödését, másrészt kapitalista módszerek újbóli plántálását és bizonyos erkölcsi mínuszt hoznak. Sztalinnak a bürokrácia és a párttisztogatás körüli harca is veszedelmekkel jár. Kétségtelen, hogy minden párt megnövekedése magával hozza a felső réteg kialakulását, mely technikai szükségszerűségből is eltávolodik a nagy tömegektől. Méginkább fokozódik ez az eltávolodás, ha a párt uralomra jut, ha az államhatalmat átveszi. A bürokratizmus kialakulása kikerülhetetlen és az egyetlen lehetőség állandó nyírbálása és visszaéléseinek csökkentése. Oroszországban is emberek vannak a hivatalokban és a nagyobb és kisebb surlódások elkerülhetetlenek. Sztalin állandó razziaikkal igyekszik a bajokat orvosolni, de kétséges, hogy ez mindenütt sikerül-e. Az ellenzék szerint ezek a nagy seprések csak arra jók, hogy a meg nem felelő, Sztalint nem feltétlenül vakon követő, esetleg ellenzéki hivatalnokokat és pártfunkcionáriusokat eltávolítsák. Ha ez teljes egészében nincsen is így, bizonyos, hogy a „tisztogatások“ vezetéspontjai nem maradhatnak mindig objektívek.

Lényeges eltolódást mutat Sztalin külpolitikája is, főleg az ő vezetése alatt az orosz bolsevista párt külföldi propagandájának visszafejlődése. Sztalin úgy látszik kezdi belátni, hogy az orosz módszerek más országokba változtatás nélküli átültetése előbb-utóbb kudarcot hoz és káros a munkásmozgalomra. A bolsevista párt feladatának így ma elsősorban az orosz állam

fenntartását és szocialista uton való vezetését tekintő és a „nemzetközi“ forradalom gondolata a háttérbe szorult. Bucharin csoportja még ezt a mai kis propaganda-adagolást is tulságosan soknak tartja és már teljesen nacionalista izű politikát követel. Trockij a másik oldalon éppen a nemzetköziség megmentését hangoztatja.

IV.

A különböző árnyalatok között Sztalin időnként balra, majd jobbra engedményekkel téve, a kitérés és pillanatnyi politika taktikáját követve próbálja vinni a proletárállam hajóját. Maga is hangsúlyozza, hogy a mai állapotokat átmenetinek és szükséges rossznak tekintli. Hogy az általa szükségesnek tartott további tíz-tizenkét év miként válik be a szovjet állam részére, ezt bejósolni nem lehet. Kétségtelen, hogy mai tendenciájában állandóan, ha lassan is, távolodik az elgondolt szocialista államtól. Sztalin mai taktikája mindinkább főleg a meglévőt védi és ha ez másként nem megy, kisebb koncessziók árán is. (Az utolsó két hónap radikálisabb), a parasztok ellen irányuló és az államszocializmus, a centralizmus felé hajló politikája szintén ezeket a koncessziókat akarja ellensúlyozni.) Trockijék álláspontja szerint többet lehetne elérni támadó tendenciával, a jobboldal pedig méginkább alkudni szeretne. Az alap azonban mindhárom csoportnál azonos maradt, de más-más eszközökkel igyekeznek egy közös cél felé.

Sztalin úgy hiszi, hogy az ő módszere az egyetlen és ezt olyan kimételetlenséggel és határozottsággal védi és viszi keresztül, amennyire csak erejéből telik. Mindenesetre a maga szempontjából igaza van. Lehetséges, hogy a mai orosz viszonyok között, a környező kapitalista államok között nem lehet jobb és sikeresebb politikát folytatni. Erről innen, külföldről határozott bírálatot nem mondhatunk. A harc meglehetősen éles, de mindenesetre a dolgozók egész tömege kívánja a szocialista állam utjának kitisztulását és életerejének megduzzadását.

Az oroszországi eseményekben, mint szemléltető példákban megfigyelhetjük a történelmi fejlődés dialektikáját. A látszólagos visszaesések tehát képzett marxistában sem osztály, sem önmeghasonlást nem kelhetnek. A szocialista kritika szigorúságával kell a tényeket figyelni, meg kell keresni az események eredőjét, ideológiai alapról szólhatunk csak a felvetett gyakorlati kérdésekhez, mert csak így értékelhetjük azokat lényegükben s tanulságainkat csak így hasznosíthatjuk a szocialista mozgalom érdekében.

Nádass József

200-201

POTEMKIN

A Dzsingisz khán című film nagyszerű bemutatója alkalmából egy másik nagyszabású (s eddig a legtekélyesebb) orosz filmre is felhívjuk olvasóink figyelmét. A film címe „Potemkin” és Eisenstein a rendezője. Mielőtt a hatalmas alkotás nálunk bemutatásra kerülne, az alábbiakban leközzöljük a film témáját. Minden aláfestés nélkül a meztelen történelmet adja ez a szöveg, melyet a **Malik Verlag** (Berlín) kiadásában megjelent **F. Slang** „Potemkin” című könyvéből kivonatoltunk.

I. Sebastopol

Ötven hadihajó horgonyzott Sebastopol kikötőjében, ünnepélyesen összegyűlve, ágyúkkal, tisztekkel és legénységgel a nagy manőverre várakozva.

A «Potemkin» páncélos cirkáló, teljes nevén: «Potemkin, Tauria fejedelme», megérdemli, hogy külön említsük meg. Tizenhat csomó a sebessége, tizenkétezeröttszáz tonna, öt torpedócső, negyvennyolc ágyú, közülük négy olyan, amelyik 305 mm-es csővéből percenkint hat-szor tudta kilőni a halált.

A tisztikar bajtársi együttérzésére minden dicséret kevés, csupa nemes és mind egy huron pendült abban, hogy csak ott nem lopták, ahol megláthatták volna.

Miért lett volna például Alexej nagyherceg,

az orosz flotta főtengernagya elégedetlen az abszolutizmussal? Évi csekély száznyolcezer rubel fizetés mellett!

Hát ne lett volna meg egy ilyen embernek a joga bármely matrózt, aki havi neveltséges ötvenöt kopeket kap, felpofozni és megrugdalni?

Amellett az urak oly tisztességesek voltak, hogy ilyen tréfákat csak egészen rendkívüli alkalmakkor engedtek meg maguknak. Például, ha az ötvenötkepes ember szabályszerűtlenül köszönt, ha nem elég gyorsan, vagy sietve, vagy egyáltalán nem válaszolt.

E vidám kedélyük ellenére a tiszték néha olyan takarékoságról tettek tanuságot, amely már szinte túlzott volt. Mindennél takarékoskodtak, a legénység felszerelésénél, a legénység ellátásánál. Az ilymódon megtakarított pénzt inkább telkekbe fektették, semhogy a matrózoknak rossz példát adjanak a pazarlásra. Hát nem volt sokkal okosabb tizezer rubelt egyben zsebrevágni, mint ötezer eszímára szétaprózni?

A legénység magatartását ilyen magas színvonalú tisztikarral szemben nem lehet eléggé elítélni.

Az embereket, ugylátszik, megtámadta a tiszteletlenség és engedetlenség, mely járvány-szerűen lepte meg egész Oroszországot. A

munka

«szörny» általános jelzője lett a tiszteknek. Golikov, a «Potemkin» parancsnoka, az «ördög» melléknevet kapta. Előfordult, hogy a tiszteket alantasaik kövel megdobálták. Ez még Krieger admirálissal is megtörtént az 1904. novemberi matrózfelkelés alkalmával.

Tsuchnin, az egész feketetengeri flotta főparancsnoka, matrózainak és Sebastopol lakosságának vasárnaponként hazafias és a cárt magasztaló szónoklatokat tartott. Egy alkalommal fejtegetéseit «Le minden szociálistával és kozmopolitával!» felkiáltással fejezte be, hallgatósága ezt magára vonatkoztatva leráncigálta a pódiumról és néhány pofonnal hazakergette.

Megpofozott tengernagy! Van-e jobb bizonyítéka annak, hogy az elégedetlenség szelleme az egész társadalmi rendet a feje tetejére állíthatja?

A matrózok ezeket az eszméket kétségen kívül nem a saját ujjukból szopták.

Vagy az a körülmény, hogy Golikov parancsnok a legénység ebédidejét felére csökkentette és a hetenkint mosásra szolgáló két napot törölte, alapos ok lett volna arra, hogy az «abszolutizmus bukását» óhajtsák? Nem volt ez inkább tiltott szociálista-demokrata olvasmányok, titkos anarchista gyűlések és zsidó-demagóg felbujtások eredménye? Minden belátással bíró embert gondolkodásra birt az a tény, hogy állítólag a rendőrség által jóváhagyott zsidómészárlások hírére a matrózok százai késznek nyilatkoztak a munkásokkal együtt a zsidók életét megvédeni.

Ami a szociálista-demokrata olvasmányokat illeti, a «Potemkin» egyik istentelen fűtője attól sem riadt vissza, hogy a Szentírást használja fel álnok céljaira. Evangéliumának lapjai közé lázító iratokat tett és mikor a tisztek azt hitték, hogy a jámbor fűtő szent János látomásairól tart népies felolvasást, az elvetemült idegen népbollogítók eszméit olvasta fel szabadságról, egyenlőségről és festvériségről.

Nem esoda, ha nemsokára a matrózok nem tudták felfogni az ige értelmét: «Jobb igazságtalanságot eltűnni, mint igazságtalanságot tenni.» Napirenden voltak az alaptalan panaszok és a haszontalan reklamációk.

Jóvátehetetlen hibája volt több parancsnoknak, hogy embereik kívánságait nem a tradicionális eréllyel nyomták el. Mit gondoljunk például arról, hogy a «II. Katalin» matrózainak engedélyezték a háborús zsold felének a kifizetését, miután a gazemberek a «II. Katalin» levegőberepítésével fenyegetőztek? Bár a követelés jogos volt — behajózott matrózoknak lényeg joguk volt a háborús zsold ötven százalékára, — ez a hang ebben az esetben a forradalom zenéje volt.

A többi dolgokról csak az iszony kifejezé-

sével beszéltek. A szociáldemokrata pártnak a hadihajók matrózaira való behatásáról, bizalmiférfiak választásáról és a bizalmiaknak egy központi matróz-tanácsban való egyesítéséről, a lázadó bajtársakra való lövés megtagadásáról. Arról az egész feketetengeri flottára kiterjedő lázadási tervről, amelynek a «II. Katalin»-ról adott jelre kell kitörnie; arról, hogy még a kadettek, tehát tiszteletreméltó szülők fiai is szinte kéjjel nyelték a tiltott olvasmányokat s a szelid parasztok éjjel kilopakodtak a titkos gyűlésekre.

Ezeken a gyűléseken még határozatokat is hoztak. Egy ilyen 1905 március 20-án kelt határozatban a következők vannak:

«Mi, a feketetengeri flotta matrózai, egyesülünk a munkás Oroszországgal, illetve annak leghaladóbb, harcoss megtestesítőjével, az orosz szociáldemokrata munkáspárttal. Követeljük az abszolutisztikus kormányzat távozását és demokrata köztársaság megalapítását. Meg vagyunk győződve arról, hogy a nép uralmát csak az általános, egyenlő és titkos szavazással megalkotott gyűlés adhatja vissza. Tudjuk, hogy a háborút a cár személyes érdekből kezdte el, ezért követeljük annak haladéktalan megszüntetését.

Amikor csatlakozunk a politikai életre érdektelen Oroszországhoz, bizonyosak vagyunk abban, hogy példánkat — a feketetengeri flotta határozatának példáját — az egész hadsereg követni fogja. A cárnak végre be kell látnia, hogy utolsó támasza is eltűnt. Közel a szabadság. Azokhoz fordulunk, akiket a cári uralom üldöz és elnyom, hogy lépjenek sorainkba.

Le az autokráciával! Le a háborúval!

Éljen az alkotmány! Éljen a demokrata köztársaság! Éljen a szocializmus!»

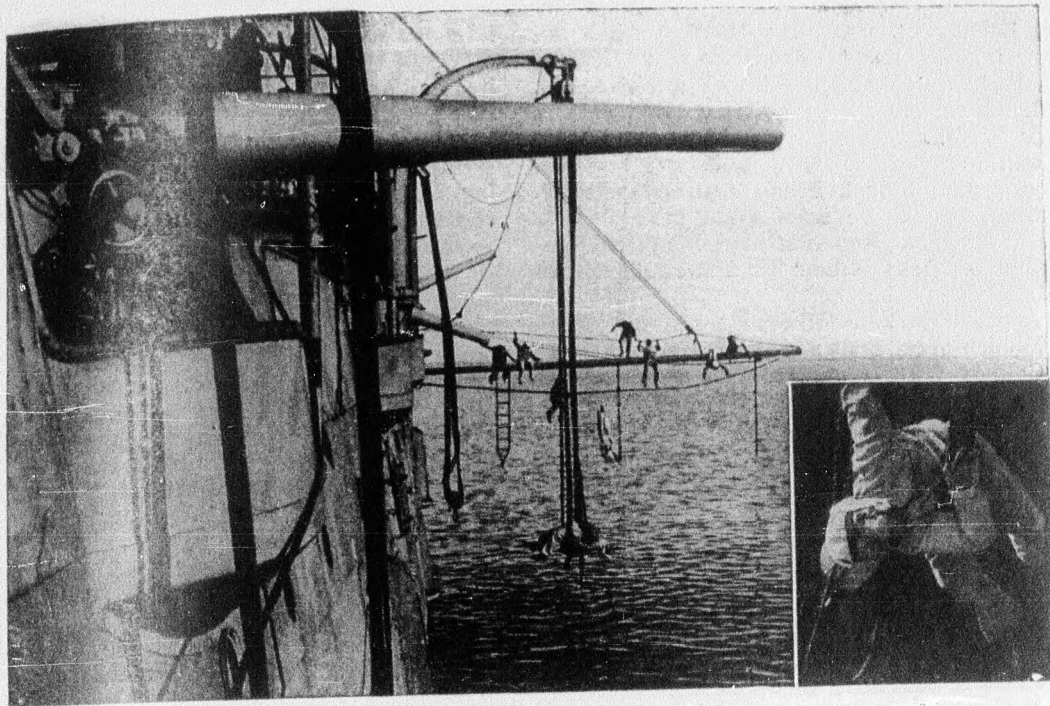
Ilyen volt a feketetengeri flotta matrózainak a hangulata, mikor a flotta Sebastopol előtt horgonyzott.

1905 június 12-én 2 órakor felvonta horgonyait a «Potemkin».

Egyetlen jó hazafi sem nézhette a «Potemkin» távozását gondterhes fejesóválás nélkül, hiszen a nyolcszázötven legénység között legalább háromszáz elégedetlen matróz és gépész volt.

Golikov a parancsnoki hidon állt és köszönt, Golikov, a parancsnok. A jó Golikov, aki úgy szeretett kizozni, ütni és pofozni. A derék Golikov, aki az elégedetlen matrózokat felakasztással fenyegette. Az erélyes Golikov, aki felével megrövidítette az ebédidőt és eltörölte a heti két mosásra szánt napot. «Mossatok éjjel, banditák!»

Golikov, az ördög, Giljarovsky, az első tiszt és Smirnov a rövidlátó hajóorvos, aki csiptetőjén keresztül kedélyesen hunyorogva bucsuzott Sebastopoltól és a tiszt urak számára fenntartott boulevardoktól.

II. Tendra

Az 1905 június 13-i hétfői és 14-i keddi események, a «Potemkin»-en történt lázadás, szemtanúk előadása szerint a következőképpen folyt le:

A «Potemkin» páncélos cirkáló, amely mellé elindulásakor a 267. számú torpedónaszádót osztották be, azt a feladatot kapta, hogy az erődítménynek jelzett Tendra szigete előtt lögyakorlatokat tartson. Június 15-én kellett volna a két hajónak újra csatlakoznia a Sebastopolban borgonyozó flottához.

Június 13-án, reggel a torpedónaszád élelmi-szerért a közeli Odesszába ment. Este tíz óra körül tért vissza, a készletet áthordták a «Potemkin»-re és a húst a fedélzeten felakasztották. Miközben a másnapi ételek készültek, az Odesszában járt matrózok mesélték, hogy ott kitért az általános sztrájk.

Másnap reggel az egyik matróz a fedélzet surolása közben észrevette, hogy a hús bűdös és hemzseg a kukacoktól. Előhívta társait és a «dög-hús» csakhamar egy élénken vitalköző csoport beszéd tárgyává lett.

— Féltek? — kiáltotta az egyik. — Hiszen a japán fogságban lévő társainkat is jobban etetik. Ilyen vacakot még a kutyáknak sem adnék.

Mindnyájan helyeselték, átkozták az «ördög» Golikovot és Makarov tiszteit, aki a bevásárlásokat végezte.

Levantsov, az őrtiszt, lehívatta a parancsnokot és Smirnov hajóorvost.

Smirnov feltette csipetjét, körülzoglászta a húst és kijelentette: «A hús jó. Nyár van és ilyenkor minden tele van kukacokkal. Mossátok le sós vízzel.»

Mikor a matrózok morogni kezdtek, Golikov oszlást parancsolt és megbízott egy altisztet, hogy őrizze a romlott húst és jegyezze fel mindazoknak a nevét, akik a hús körül ödöngenek.

A matrózok újra a dolguk után láttak, de a bosszankodás éppen úgy beléjük fészkelődött, mint a kukacok a husba. «Utálatos komédia, amit ez az ördög Golikov és ez a disznó Smirnov velünk játszanak. Hát azt akarják, hogy kolerát kapjunk?»

Elhatározták, hogy senki sem nyul az ételhez.

Délben az asztalok üresek és a csajkák érintetlenek maradtak.

Levantsov, az őrtiszt, a markába nevetett. Ő maga egy kanállal evett a kukaclevesből és mikor a parancsnok megkérdezte, hogy ízlett, Ki-tü-nő-en! — felelte, — ha nem fájna a torkom, megtölteném a gyomrom evvel a nyálánksággal.

Golikov lement a konyhába és mintha semmiről sem tudna, megkérdezte Daniljukot, a szakácsot, hogy miért nem nyul ma egy ember sem az ételhez.

— A kukacok miatt — felelte ez, — inkább szeretnék teát és vajat.

Golikov általános riadót parancsolt.

munka

«Minden ember a fedélzetre!» Majd kiveri belőlük az undort. Kettős sorokban sorakozott a hátsó fedélzeten a legénység, balra a nappali, jobbra az éjjeli szolgálat. Melleük a tisztek és altisztek, mindenki a maga helyén.

Golikov: «Nektek nem izlik a leves? Jó, majd próbát küldök belőle a sebastopoli parancsnokságnak. De számotokra nem jó vége lesz a dolognak. Mondtam már, hogy az ellenszögülőket felakasztatom. Ez a lázadóknak van itt...»

A parancsnok az árbóca mutatott.

Minden szem ijedten pislogott felfelé.

Golikov felfújta magát: «Aki meg van elégedve az étellel, az lépjen előre!»

A tisztek és két-három altiszt lépett előre, a többiek a sorban maradtak.

Rákvörösösen ordított az ördög: «Előre! Gyereünk! Kilépni!»

A legénység és a többi altiszt, mintha levolnának szögezve, olyan mozdulatlanok.

«Nem akartok engedelmessé válni? Majd megtanítlak benneteket! Hívjátok az őrseget.»

Remegés futott végig a matrózok sorain. — A toronyhoz! — mondja Matjusenko, — A toronyhoz! — kilépett a sorból az ágyutoronyhoz.

A többiek csatlakoztak. A hátsó fedélzet egyik oldala üresen maradt, a másik oldalon körülbelül még harminc matróz volt, akik éppen csatlakozni akartak a többihez.

De Giljarovsky, a másodparancsnok és Levantsov utjukat állják: «Maradjatok a helyeiken!»

Megzavarodva húzódnak vissza a feltartóztatottak és az ágyutoronynál lévő társaikra néznek. Kettő-hárman kívánnak belőlük és a parancsnoki nyíláson akarnak menekülni.

Ez már sok egy Golikovnak. Félreteszti a matrózokat és dühöngve ordítja: «Vissza! Számotokra nincs itt belépés!»

A felvonult huszonhét főnyí őrseggel Giljarovsky körülvéti a harmincat: Levantsov, jegyezd fel a neveiket! Altiszt hozzá egy vitorlát!»

Egy vitorlát, amivel a «halálraitelleket» letakarják.

A harminc az ágyutoronyon lévők felé néz: «Bajtársak?!»

És tompán, panaszosan tör fel Vakulintsuk tüzemester melléből: «Testvérek, kikre lőttök?»

A toronynál levő matrózok között mozgólódás támad. «Ne löjjetek! Nem engedjük! Elég volt!»

«Tűz!» vezényli Giljarovsky. «Ne löjjetek a testvérekre!» hangzik az ágyutoronyról.

«Tűz!» vezényli Giljarovsky. «Ne löjjetek a testvérekre!» kiáltja újra Vakulintsuk.

Az őrség leereszti a fegyvereket.

Giljarovsky kiszakítja egy matróz kezéből a karabélyt és az ágyutorony felé menekülő Vakulintsukra rohan.

Giljarovsky lö és Vakulintsuk mellét találja. Ez még ki akarja csavarni a tiszt kezéből a fegyvert, de ereje a nagy vérvesztéségtől elhagyja. A korlátig vonszolja magát és belezuhan a vízbe. Társai kihalásszák a haldoklót és a kórterembe viszik.

A matrózok Matjusenko vezetése mellett a fegyverterembe hatolnak és karabélyokat szereznek. «Fegyverbe! Le a zsarnokokkal! Éljen a szabadság!»

Golikov ráparancsol Matjusenkóra, hogy dobja el a fegyvert.

Matjusenko: «A hajó a miénk. Lóduljon innen.»

A parancsnoki nyílás előtt más szél fúj. Ott áll Parmen, a hajó pópája, kezében magasa emelve az ezüst feszület: «Béke legyen veletek.»

«Kotródj, vörösorru!» kiált Matjusenko és fegyvere agyával arrébb löki.

Parmen elhajítja a keresztet, mintha izó volna és a hátsó felére puffan.

Neupokojev tüzértisztet, aki mindenkit agyonlövessel fenyeget, megölik és a tengerbe dobják.

A Vakulintsuk véréből pirosló Giljarovsky összeütközik Matjusenkóval, rákiált egy őrre: «Lódd le a gazembert!»

Az őr eldobja fegyverét, Giljarovsky felkapja és a menekülő után akar löni, de őt találja egy golyó, összeesik és a tengerbe dobják.

Közben Levantsov Smirnov főorvossal és még néhány tiszttel matróztól matrózhoz menek és revolverrel fenyegetik őket. «Ne moccanjatok!»

A fedélzetről lövések dördülnek. A tisztek, mint a verebek ugrálnak az ágyuk között, a vízbe vetik magukat, igyekeznek elrejtőzni.

Ton hadnagy Matjusenko felé tart: «Jó barát! Beszédem van veled!»

Közben kétszer lö revolverével, megsebesít egy matrózt és a második golyó Matjusenko halántékát surolja.

Ton hadnagyot agyonlövik és a tengerbe dobják. Smirnov követi.

Golikov és Alexejev zászlós a tiszt étkedébe zárkóztak be. Levétközve várták az alkalmas pillanatot, mikor észrevétlenül a tengerbe ugorhatnak. Fegyveres matrózok elfogják és a fedélzetre viszik őket.

Golikov, az ördögi Golikov — akinek a szempillája sem rezdült, mikor harminc embert akart lelővetni, mert azok vonakodtak kukaennni, — az ördögi Golikov sir és át akarja ölelni Matjusenkót. «Vétkeztem. Boesáss meg testvér!»

«Árbóca!» kiáltozták a matrózok. Golikovat agyonlövik és a tengerbe dobják. Alexejev zászlós kegyelmet kér.

Mert mint közlegény kezdte és mert bajtársaságáért a matrózok szeretik, megkímélik. Hálaból megígéri a matrózoknak, hogy Odesszába viszi őket.

Életben maradtak még Lessavoi és Birdjukov tisztek, a legénység legnagyobb ellen-ségei.

A torpedónaszádon figyelték a «Potemkin»-en történőket. A lövöldözés megkezdésekor a naszád menekülni akart, de riasztó lövésekkel visszatérésre kényszerítették.

A matrózok örültek győzelmüknek, beszédeket tartottak és mindnyájukban élt az a remény, hogy a feketetengeri flotta többi hajója is csatlakozni fog hozzájuk.

«Éljen a szabadság! Odesszába! Segítsünk a harcoló testvéreken!»

Alexejev zászlós, az új hajóparancsnok, a hídon állt. Nyugtalan gondolatai a sebastopoli főparancsnokságon jártak. «Mit fog szólni a tengernagy, mit fog szólni a cár atyuska?»

A haldokló Vakulintsuk a kórteremben fe- küdt. Matrózok állták körül.

«Miénk a Potemkin?» suttogta.

«Igen»

«Golikov, Giljarevsky?»

«Halottak.»

«Tartsatok ki testvérek!»

Vakulintsuk tüzmaster, aki nem tudta végignézni, hogyan lövik le harminc bajtársát egy kanál leves miatt, Grigorij Vakulintsuk, bajtársak között bajtárs, testvérek között testvér, halott volt.

Rohan előre a «Potemkin». Egy szabad hajó negyvenkilenc béklyóban lévő ellen. Egyedül a cár ellen, egyedül a tábornokok, tengernagyok, kikötőparancsnokok, hadsereg, rendőrség, kozákok ellen.

Egyedül az egész világ ellen.

«Megtadjuk a régi világot...» éneklük a matrózok.

A tiszti étkezőben a választott vezetők tanácsot tartottak, azután az eseményeket pontos jegyzőkönyvbe vették az életben maradt tisztek jelenlétében.

(Folyt. köv.)

Közlő: Szántó Róbert

HÁBORUT — A HÁBORU ELLEN

Egy eddig ismeretlen fiatal német írónak, Erich Maria Remarquének «Im Westen nichts Neues» háborus könyve pár hét alatt háromszázezer példányban fogyott el a német könyvpiacra;

az ugyancsak ismeretlen Ludwig Renn «Krieg»-e február hónap német best-sellerje volt; az elismert értékű Joachim Ringelnatz könyve «Als Mariner im Krieg» túl van a harmincezeres példányszámon;

a magyar könyvpiac eddig kétségtelenül legnagyobb könyvsikere Markovics Rodion «Szibiriai garnizon» riportregényéé;

a német, francia, angol könyvkiadók a háborus regények, vallomások naplók egész sorának kiadására készülnek.

Mit jelent a háborus irodalomnak ez az újjáéledése, rendkívüli sikere?

Érdeklődést, irodalmi divatot jelent-e; csupán annyit: abba a távlatba kerültünk, hogy immár fel merjük újra idézni: milyen is volt, sőt hamis romantikával szobánk békéjében olvasóként újra át is éljük,

vagy többet jelent ennél: állásfoglalást, nemcsak távlatot a múlttal, de egy új háboru lehetőségének közelségét is s ezért érezzük szükségét, hogy a tíz év előttit idézzük, elevenítsük tiltakozásunk erősítéséül magunk számára, kik átél- tük s az ifjuság számára, melynek kora gyer- mekségét bélyegezte: soha-soha többé.

Hogy erre megfelelhessünk, előbb arra kell megfelelnünk: milyen ez a «háborus irodalom»,

mely most annyi olvasót vonz, mit akarnak az írói és mit keresnek az olvasói?

A háborus irodalom alatt nem azt a litera- turát értjük, melynek háttere kerete, hanem: amelynek tárgya «a» háboru. A hangsúly nem is az irodalmon, hanem a háborun van. A há- boru nem irodalmi téma, mert több, sokkal több ennél. Most, tíz év távlatában látjuk, hogy akik irodalomnak tekintették, még ha olyan nemes szándékuak voltak, mint Henry Barbusse vagy Andreas Latzko, se irodalomilag maradandót, se emberileg dokumentárisat, amely az emberiség útját befolyásolni tudta volna — nem alkottak. (A háboru irodalmi Kinizsi Páljairól, vérbe mártott szerelmi kalandok esámesogóiról, a hazug és ferdítő romantikusokról vagy szadistákról szó se essék: hitvány írók, hitvány irodalma, hitvány olvasók kielégítésére.)

Ha most olvassuk Barbusse «Le feu»-jét, megdöbben az a kétségbeejtő igyekezet, mellyel a háboru szennyét irodalommal tálalja, hogy a végén levonja a polgári pacifizmus hazug vi- gasztalását: «Ha a háboru csak egy lépéssel viszi előre a haladást, nem számít sokat a sze- rencsétlensége s minden mézárása.» Ma már azt is tudjuk, hogy ez különben sem volna igaz, de tudjuk, azt is: minden szerencsétlensége, borzalma, mézárása hiába való volt. Ezzel a könyvvel és ezzel a Barbusse-szel semmi közös- ségünk nincsen, de neki se régi magával.

A háboru másik híres pacifista írója, An- dreas Latzko már vádat emel, ha nem is a há- boru, de az asszonyok, az anyák ellen: «A há-

munka

boru olyan, mint amilyennek lennie kell. De hogy az asszonyok olyan kegyetlenek, ez volt a meglepetés. Hogy mosolyogni tudtak és virágokat dobálni, hogy férjeiket odaadták, hogy gyermekeiket odaadták, akiket saját testükben építettek fel: ez volt a meglepetés. Hogy odaadtak, hogy küldtek, küldtek bennünket... Egyetlen férfi se ment volna el, ha megesküdtek volna: egyikük se fogad be férfit az ágyába, ki koponyát hasított ketté, ki embert ölt, embert nyársalt. Egyse. Most, most ez egyszer megvédehetek volna... Halottatok-e egyről is, ki a vonat elé vetette volna magát, mely az emberét vitte... Egyet se kellett a vonat elől elrántani. Egy se harcolt, egy se védett. Kikergettek bennünket... (Menschen im Krieg.)

Azután hosszú hallgatás következett. Az emberek hallani sem akartak a háborúról. Az irodalom számizte a háborus témát. Hosszu ideig nem akadt senki, ki kitépte volna a viaszt a fülekből s beszélt, nem, ordított volna akkor, amikor még nem lett volna szabad elhallgatni. A polgári társadalom lassan megemészttette a háborút, a szocialisták pedig tetézték azt a bűnüket, amellyel akkor 1914-ben magukénak vallották a háborút: langyos pacifizmust hirdettek, amikor minden idők minden háboruja elleni aktív harcot kellett volna megszervezniök.

Német junker, aktív tiszt, Vilmos szárnysegéde, Fritz von Unruh az elsők között volt, aki ezt az átkos csöndet megtörte. Könyörtelenül megállapítja, hogy mindaddig nem lehet a háboru szellemét lebírni, amíg épp úgy meg nem szervezzük a béke társadalmát, ahogyan a militarizmus megszervezte magának a háboru társadalmát. Szinte beléjük nevelte: a háboruban meghalni annyit jelent: a háboruért meghalni; — de tudott-e a pacifizmus egy nemzedéket nevelni, amely a békéért hal meg, saját testével épít gátat a háborunak? «Legyünk a béke mérnökei» (Flügel der Nike és Opfergang.)

Egy másik német író, Leonhard Frank még a háboru alatt írott, de csak később híressé lett könyvében örök tételt állít: *Der Mensch ist gut...* Az ember jó... de: «már a háboru előtt halott volt bennünk a gondolat, vélemény nélküli gépek voltunk... s ezért minden egyes közöttünk részes a háboru előidézésben...» Amikor így megállapítja mindannyiunk kollektív felelősségét a háboru előidézésében és vállalásában, szembe fordul annak hazug ideológiájával: «Hát ha ez a beesület, akkor inkább beestelenek akarunk lenni, hogy újra beesületesen élhessünk: hát ha ez a hősiesség, akkor inkább gyávák akarunk lenni, hogy a bátorság ne vesszen ki a világból...» Azután pedig a legrettenetesebb vizionárus tetemrehívás:

«Tíz millió hulla... Ennek a tíz millió hullának kifolyó vére — negyven millió liter gőzölgő embervér — egy napon át pótolni tudná

a Niagara roppant víztömegét és egy nagy világvárost tudna sodra erejével villamosárammal ellátni... *Civilizáció!* Képzeltetek el egy fantasztikusan hosszú vonatot: az eleje már Münchenben van, az utolsó kocsija még a berlini pályaudvaron és minden kocsija véres, levágott emberfejjel tele, mert ennyi szállíthatná e tíz millió hulla fejét... *Civilizáció!* Fektessétek le ezt a tíz millió hullát, fejet fejjel, lábat láb mellé. Ez ezerhatszáz kilométer hosszú halottl sorl jelent. Ezerhatszáz kilométer hulla. *Civilizáció!*

Az emberek azonban elfelejtették a világháborút. Borzalma egyre halványodott, lelkek kalandorsága, hazug hősködés romantikussá színezte. Szolga lelkek arra emlékeztek: parancsolhattak, olyan urak voltak, mint polgári életükben soha. Ur élet és mi több: halál felett is. Az urhatnám emlékezés így csillagotlalt meg a háborut azok számára, akik irodák, üzletek, műhelyek alázatoskodó robotjába tértek vissza. Mások, még a jobbak is, arra emlékeztek: nem volt tegnapjuk és holnapjuk se volt, csak egy-egy gondtalan nap, vagy gondtalan óra állati gondtalansága, a teli bendő, álomtalan alvás mindentől elszakító — élettől és családtól, vágyaktól, tervektől, akarásoktól — buta boldogsága. *A legtöbben azonban emlékezni is elfelejtettek... És ebben a gonosz elfelejtésben megint megszólaltak a háboru átkos tanítómesterei... újra megindult a lelkek lehengerelése.*

Csak egy-egy könyv emlékeztetett. A «Krieg dem Kriege» halálos szótalansággal csak a képeket gyűjtötte össze. Hullá, hullá, hullá. George Grosz rajzaiban az élőhalottak sorával riogat. Masereel, Käthe Kollwitz, Otto Dix és mások nagyszerű grafikus művészetükkel barcolnak. A cseh Hasek «Svejk»-je a militarizmus torz grimászu kicsufolása. Dos Passos az amerikai militarizmust írja meg.

De ezek csak elvetélt könyvek. Lassanként azonban az olvasók és ezzel a *kiadóknak érdeklődése* megint a háboru felé fordul. Leonhard Frank megírja a legszebb, legmélyebb, vérélt küli háboru novellát: Anna und Karl-t, Georg von der Vring «Soldat Suren»-je már a háboru ellen lázadó közkatona könyve. Arnold Zweig pedig maradandó irodalmi dokumentumot állít magának a háboru szellemének, amikor a német fogságba jutott egyszerű orosz őrmester, *Grischa* életéért, egyetlen ember életéért millió halott mellett — megindítja azt a harcot, amelyben nemcsak *Grischa* hull el az etappe háborus mozgató szellemében, de elpuszul az a csöpetnyi igazság, amely a militarizmust legálább a paragrafusok cövekéhez köti. (Der Streit um den Sergeanten *Grischa*.) És méltán sorakozik ezekhez Markovics Rodion is, aki — ha esalogató romantizmussal is — a fogság emberi dokumentumát regényesíti.

Ez az új háborus irodalom — ez mind, mind

még csak irodalom — már egy új generáció számára íródott. Mert már közben életbe nőtt egy új nemzedék: *«Jahrgang 1902»* (Ernst Glaeser híres regényének címe), — melynek leg-érzékenyebb ifjkorát sebezte halálra a háború; az a nemzedék, amely túl fiatal volt még, hogy a harcra kikerüljön, mégis sebesültje maradt.

Ennek a nemzedéknek szólnak a most megjelent könyvek százazrei. Nem nekünk, akik hitvány hősködéssel kiszíneztük, s akikre most ez az ifjuság keserű igazsággal ráparancsol: ne színezzétek, hazugsággal ne cifrázzátok, az igazságot akarjuk, tudni akarjuk: *milyen volt, hogy volt?*

Ez a generáció, amely magába cipelte a háborus emlékezés mérget, nem akar többé «háborus» regényt, tehát *regényt* és visszautasít mindent, ami irodalmi köntösbe öltözteti a háborút. A most olyan sokat olvasott háborus könyvek jelentősége éppen az, hogy *semmi közük az irodalomhoz*. Vagy helyesebben: emberi értékük annál nagyobb, minél kisebb az irodalmi jelentőségük. Háborus naplók, leírások ezek, amelyek csak ott színtelenednek el néha, ahol írójuk nem tudja megtagadni az irodalmat.

Ezek az írók nem militaristák, valóban nem azok, de nem is öntudatos pacifisták. Remarque szűkségét érzi, hogy könyve elé írja: «Ez a könyv ne legyen se vád, se beismerés. Csak azt akarja megkísérteni, hogy egy olyan generációról számoljon be, amelyet a háboru még akkor is tönkretett, ha meg is menekült a gránátok elől.»

És valóban: Remarque, de különösen Renn könyve valójában nem egyéb, mint a háboru megírása. Hogyan halnak meg az emberek, százazrek és milliók, hogyan falja fel őket a háboru, oh, nemesak halállal, de megmaradó, napról napra vergődő étellel is — erről szólnak ezek a könyvek, amelyek minden oldala örök dokumentum a háboru ellen. De örök számonkérés is:

«Mit fognak majd az apáink tenni, ha majd egyszer kikerülünk a lövészárkokból, eléjük állunk és felelősségre vonjuk őket? Mit várhatnak tőlünk, ha majd egyszer eljő az idő, hogy a háborunak vége van. Éveken át gyilkolás: ez volt a mesterségünk. Amit az Életről tudunk: az annyi, mit a Halálról tudunk...» írja Remarque.

Tíz év megadta rá a választ. S a béke válasza talán keserűbb volt, mint a háboru kérdése. De ez az elherdált ifjuság megérzi előre ezt a választ.

«Nem fognak bennünket megérteni — mert elöttünk az a nemzedék, amely velünk együtt élté ugyan itt le éveit, — de ágya volt és hivatása volt és majd visszatér régi helyre, ahol el fogja a háborut felejtetni. — És megéltünk egy új nemzedék nő fel,

aki régebben hasonlított is reánk, de ez már idegen lesz a számunkra és félre fog bennünket tolni. *Hiszen mi saját magunk számára is feleslegesek vagyunk*; majd felserdülünk; lesznek akik beleilleszkednek, mások meg beletörnek és sokan tanácstalanul, tehetetlenül állanak majd — elhullanak az évek és végül: tönkremegyünk.» (Remarque.)

Renn, a másik hőressé vált háborus könyv írója nem jut el addig, hogy életbenző problémái legyenek, nem jut a haláltól hozzá. Közötte és az élete között — ami múlt és ami eljövendő — ott a harcér, hullák áthághatatlan hegye, vérözön átláthatatlan tengere. Az ismeretlen katona, aki Renn névvel jelöli magát *egy a front* milliói közül és egyben: *a frontok milliója*.

De ezzel a két véres könyvvel és Ringelnatz nagyszerű tengerészkönyvével, amelynek lapjain a friss «hurra» már 1916-ban császárfogadó «Hunger»-re torzul — nem ér véget a sor, amely végrel végrel újra emlékeztet és felrázza azokat, akik felejtetni akarnak, akik *tudnak felejtetni*. Martin Beradt a harcér munkásainak, «schipper»-eknek életét írta meg. Könyve közvetlenül a háboru után jelent meg — akkor senki se vette észre, ma az újabb kiadást a háboru egyik legjelentősebb dokumentumaként jelzi kiadója. Érdekes naplóban vonul fel a tüzerek élete egy artillerista naplójában és a már klasszikussá jelzett német író, akinek «Unsterblichkeit» című novellája a legszebb háborus irodalom, Rudolf G. Binding kötelességének érzi, hogy «Weg einer Wandlung» címmel közre adja háborus naplóját, emberi sorsok örök dokumentumaként.

De riasztó dokumentum az is, amelyet nem jelez ugyan «siker» — de méltán sorakozik Remaque és Renn könyve mellé: «Kriegsbriefe gefallener Studenten». Milyen rettenetes sorsu ifjuság ez, amely ezeket a leveleket írja. Milyen keserű számonkérés ez: «... hát milyen bünt követtünk mi tulajdonképpen el, hogy itt, állapotknál is hitványabban hajszolnak bennünket... Hát mért nem kötnek már békét... (Levél 1915-ből!) És már 1916-ban tudják: **«Sieger ist nur der Tod»**...»

Csak a halál a győztes? Nem: «A napok, a hetek, az évek majd egyszer visszatérnek — írja Remarque — és halott bajtársaink majd felkelnek akkor és velünk masíroznak: *de a fejünk majd tiszta lesz akkor és egy cél lesz elöttünk*, s így, így masírozunk majd akkor, mellettünk a halott bajtársaink és a front évei mögöttünk...»

Nem lehet kétséges: *ez az egy cél*: a «Soha többet háborút» jelentheti. Az a generáció, amely ezekből az emberi dokumentumokból ismeri meg a háborut — és ezek a könyvek ajkára fagyasztják a hazugságot azoknak, akik hivalkodva tanuskodtak eddig mellette — *nem vállalhatja többet* és visszautasítja minden hazug

romantikáját, hazug heroizmusát. **Nincs olyan cél, amelyet háborúval lehetne szentesíteni.**

Ebből a háborúból csak egyet lehet megtanulni: a szellem harcát a háború ellen.

Az imperializmus még fenn hirdeti a római világhódítók cinikus jelmondatát: ha békét akarsz, készülj a háborúra.

A polgári pacifizmus áltató tilinkószava: ha nem akarsz háborút, dolgozz a békéért.

De az a nemzedék, melyet ezek a könyvek nevelnek fel, tudja:

A békének csak egy, egyetlen ára van: kérelhetetlen, szívós, ernyedetlen háború — a háború ellen.
Székely Béla

HÁBORU UTÁN, HÁBORU ELŐTT

A mostanában gyakran hangoztatott tétel, hogy «a szocializmus a béke, a kapitalizmus a háború», nem egészen pontos fogalmazása. A háború nemcsak a kapitalizmus velejárója, hanem minden olyan gazdasági és társadalmi rendszeré, amely anarchikus egyéni gazdálkodáson vagy hatalmi csoportok versenyén épül fel.

Tény azonban az, hogy a kapitalista-imperialista háború minden dimenziójában, térbeli, időbeli, ember- és értékpusztító arányaiban sokszorosan felülmulja az összes előző háborukat. Ennek oka egyrészt a haditechnika tökéletessége, a fizika és kémia összes eredményeinek alkalmazása (új robbanóanyagok, nehéz tűzérőség, tengeralatti és légi háború, mérges gázok stb.), másrészt az a körülmény, hogy az imperialista kapitalizmus piacainak, érdekszféráinak, egymással ezer felületen érintkező hatalmi csoportosulásainak szövevényében ma már csak világháború lehetséges, illetve minden látszólag lokális surlódás kontinentális, sőt világháborúvá szélesül.

Mindezt már az elmúlt háború igazolta, mint az alábbi adatokból kitűnik:

A mozgósított lakosság száma 1914—1918:

Bevonultak száma: Az összlakosság %-a:

Franciaország (gyarmatok nélkül)	7.960.000	20,4%
Anglia (gyarmatok nélkül)	4.971.000	10,7%
Angol gyarmatok, India	4.525.000	—
Oroszország	15.120.000	8,5%
Olaszország	5.615.000	15,3%
Egyesült Államok	3.800.000	3,8%
Ausztria-Magyarország	9.000.000	17,5%
Németország	13.260.000	20%
Románia	1.000.000	13,3%
Összesen: ca.	70.000.000	

A hadseregek veszteségei:

	Haltuk:	Sebesültek:	Rokkantak:
Franciaország	1.550.000	3.100.000	800.000
Anglia	725.000	2.050.000	350.000
Németország	1.835.000	4.125.000	665.000
Oroszország	700.000	2.750.000	410.000
Az összes hadviselő országokban:	9.000.000	19.000.000	3.500.000

Ha még megjegyezzük, hogy a természetes szaporodás a háború következtében kb. 30.000.000-val csökkent, hogy a hadianyag gyártására csak Franciaország, Anglia s az Egyesült Államok ötmillió munkást vontak el a normális termeléstől, hogy csak a német hadsereg 24 milliárd aranymárka értékű lövedéket használt el, akkor fogalmat alkothatunk ma-gunknak az elmúlt háború arányairól.

Csak sejtjük azonban, titkos akciókból, hadiköltségvetésekből s a véletlen leleplezéseiből csak hozzávetőleg következtethetünk a jövő háború méreteire. Ez a háború kétségtelenül előttiünk van, a közeljövőben, mert az imperialista fegyverkezés és a surlódási felületek 1918 óta egyre növekednek. És ha a nyersanyagforrásokért vívott gyarmati háborúk ideje el is múlt már s ha másfelől a túlnépesedésre, illetve az ezzel kapcsolatos emberanyag-exportra, mint háború-okozóra való hivatkozást az új szocialista tudomány teljesen hibásnak, a rég megbukott malthusianizmus csökevényének ismerte is fel, még mindig fennáll, sőt egyre élesebb lesz a háború okozóinak harmadika és legveszedelmesebbike: a piacokért való verseny. A termelés kapacitását a technikai haladás és a felszabaduló tőkék megsokszorozták a háború óta — ezzel szemben az amerikai-európai nagyipari kapitalizmus részben vagy egészben kiszorul az orosz és kínai piacról. Közép- és Dél-Amerika, valamint az angol dominiumok gyors tempójú iparosodása újabb piacok elvesztését jelenti. A termelés növekedésével és a piacok állandó csökkenésével szemben a trösztösítés, piacfelosztás, a termelés kontingentálása s a versenyt kiküszöbölni próbáló többi kísérletek nem védekezés, mert a trösztök egymással vízszintesen is és függőlegesen is állandó harcokat vívnak.

Azonfelül a kapitalista gazdasági rendszerbe egy idegen test ékelődött be: Szovjet-Oroszország. Ennek állandó zavaró hatása kétségtelen s újabb surlódási felületeket jelent. Az, hogy az ipari tőke mindinkább finánciókévé alakul át, tehát könnyebben exportálható formát vesz fel, szintén csak ideiglenes megoldás, mert a finánc-

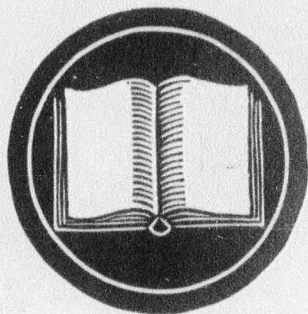
A SZOCIALISTA REGÉNYÍRÁS REMEKEI

Barbusse H.: Erő.
 France A.: A pingvinek szigete.
 Gergely S.: Achrem fickó csodálatos élete.
 Hamsun K.: Az utolsó tejezet, 2 kötet.
 Kassák L.: Egy ember élete, 3 kötet.
 London J.: Eden Martin, 2 kötet.
 Margueritte V.: Az élettárs.
 Pontopiddan H.: Szerencsés Péter, 2 köt.
 Révész B.: Proletárok.
 Wells H. G.: William Clissold világa, 2 köt.

A 10 mű bolti ára díszes
 vászonkötésben 115 P.
 Havi részlet . . . . 8 P.

Megrendelhetők

Dr. Molnár Árpád irod. képviselete
 utján
 Budapest, V., Csáky-utca 18/b. szám.
 Telefon: L. 999-31.

KNER
 ERZSÉBET
 KÖNYVKÖTÉSZETE
 V., ALKOTMÁNY-U. 20
 TELEFON 248-11

KORUNK

Világnézeti és irodalmi havi szemle. Szerkeszti: Dienes László
 Egyes szám ára: 2.40 pengő. Budapesti kiadóhivatal
 II., Bimbó-utca 15, II. 4.

Die Literarische Welt

Német irodalmi hetilap.
 Szerkesztő: Willy Haas.
 Berlin, W. 35, Potsdamer-
 strasse 123 B.

BAUHAUS

A dessau „Bauhaus“ folyóirata
 Szerkeszti: KÁLLAI E. Dessau

Die Weltbühne

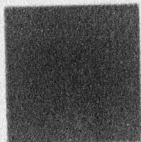
Szerkeszti: S. Jacobsohn
 Berlin-Charlottenburg
 Königsweg 33

SIMPLON

Nagykávéház VIII., József-körút 8
 Tel.: J. 320-34, 320-36
 Írók, művészek találkozóhelye. Nyitva egész éjjel

A PANTHEON haladó irányu modern magyar regénysorozatában most jelent meg két új kötet:

AZ ÚJ MAGYAR REGÉNY

BEREND MIKLÓSNÉ ISTENEK ÉS ÖSZTÖNÖK

A LÉLEK ÉS A VÉR REGÉNYE

A „Lüktető talaj” szerzőjének új regénye orvosi milliőben, egy fővárosi idegklinikán játszódik le. Hőse egy fiatal tudós, akit tehetsége felfelé visz, míg egyéb determináltságai el nem buktaják.

Ára füzve .. .. . P 5.60
Diszkötésben .. .. . P 7.60

KOMOR ANDRÁS FISCHMANN S. UTÓDAI

Egy vidéki zsidó kereskedőcsalád fellendülése, tündöklése, végül külső és belső össze-roppanása. A kisvárosi társadalmi élet kegyetlenül éles, minden irányban elfogulatlan rajza.

Ára füzve .. .. . P 5.60
Diszkötésben .. .. . P 7.60

PANTHEON IRODALMI INTÉZET Budapest, V. ker., Vilmos császár-út 28

HUNGÁRIA HIRLAPNYOMDA R.-T. BUDAPEST

tőke a gyarmati vagy félgyarmati országokban visszaváltozik ipari tőkévé s a még meglévő piacok területén gyors ipari fejlődést indít meg, ami által azokat többé-kevésbé önállósítja.

Az organizált kapitalizmus versenykiküszöbölő kísérleteivel párhuzamosan folytak a politika területén a leszerelési akciók, a háboru megakadályozására. És mintahogy a kapitalizmus tőkés megorganizálása lehetetlen, ugyanúgy tűnik ki egyre tisztábban a kapitalista leszerelési konferenciák, bizottságok és egyezmények esődjé. A locarnói egyezmény például csak helyi vonatkozású s még sincs ratifikálva, a washingtoni flottakonferencia (1921) csak a legnagyobb tonnatartalmu, tehát ma már elavult és kisebb harcértékű hadihajók számát korlátozza. A Kellogg-kapitum kizárólag «erkölcsi» szankciókat tartalmaz s amugy is kétes értékű az aláíró országok különböző fentartásai teszik semmissé. (Franciaország pl. a paktum érvénye alól kivonja a védelmi háborukat s szuverén jogának tartja annak meghatározását, hogy mely háboru tekinendő védelmi háborunak. Anglia a paktumot nem tekinti érvényesnek azon területekre, amelyek érdekszférájába tartoznak.) Ugyanakkor a Litvinov-féle radikális leszerelési javaslatot még tárgyalás alá veszik, minthogy az «ugy sem tekinthető komolynak». És közben folyik a háborura való készülődés, egyre félelmetesebb arányokban.

A hadseregek létszáma:

	1913.	1923.	1927.	1928.	Kiképzett tartalékok:
Egyes. All.	226.000	372.000	404.000	413.000	3.500.000
Franciaország	546.000	732.000	727.000	695.000	5.500.000
Anglia	510.000	329.000	372.000	381.000	4.500.000
Olaszország	264.000	248.000	270.000	369.000	4.000.000
					nem számítva a fasiszta miliciát) 300.000
Japán	275.000	236.000	205.000	208.000	3.200.000
Összesen	1.827.000	1.917.000	1.978.000	2.066.000	20.700.000

Hasonló arányu természetesen a többi államok hadseregének növekedése is.

A jövő háboruban azonban, mint az előzőkből kitűnik, nem a hadseregek számszerű nagysága lesz a döntő, hanem technikai felkészültségük. Az új harciszközöket természetesen szigoruan titokban tartják, de egy-egy véletlen (hamburgi gázrobbanás) bepillantást enged a kulisszák mögé.

A tengeri és légi fegyverkezés versenye éppen ezért még élesebb.

A tengeri fegyverkezés:

	Cirkálók			Buvárhajók			Repülőgép anyahajók		
	1922	1928	1932	1922	1928	1932	1922	1928	1932
Anglia	48	55	71	85	56	85	6	9	9
Egyesült Államok	23	32	40	142	121	127	2	2	3
Japán	17	38	44	58	68	85	1	4	6
Olaszország	13	15	20	43	42	63	0	1	1
Franciaország	11	13	17	51	60	86	0	3	4

Összesen: 112 153 192 379 347 446 9 16 23

A légitolták:

	1923		1928		1930/32 (előirányozva)	
	1923	1928	1923	1928	1930/32	előirányozva
Franciaország	1350	1650	2000	2500	2000	2500
Anglia	385	850	1000	1200	1000	1200
Egyesült Államok	420	950	1200	1300	1200	1300
Olaszország	250	600	1000	1200	1000	1200
Japán	250	475	600	800	600	800
Az 5 nagyhatalom	2655	4525	5800	7000	5800	7000

A hadiköltségvetések növekedése:

	(millió dollárokban)			az össz-budget %-a
	1923	1927	1928	
Franciaország	300	300	346	21,1%
Anglia	600	578	561	15%
Egyesült Államok	580	685	653	5,7%
Olaszország	136	203	254	23,8%
Japán	187	229	235	28%
Németország	103	169	163	8,3%
Összesen	2002	2164	2217	

Fenti adatok hivatalos közleményekből, kapitalista statisztikákból származnak s így valószínű, hogy a valódi számok még sokkal nagyobbak.

A mérges gázok szerepe valószínűleg döntő lesz a jövő háborujában. Míg a világháboruban csak 4 fajta mérges gázt alkalmaztak, ma már 17 féle ismeretes s a védekezés ellenük teljesen lehetetlen. Baldwin miniszterelnök kijelentette az alsóház bizottságában, hogy «Anglia a legközelebbi háboruban nem tekinthet el a baktériumok felhasználásától».

A legközelebbi háboru még az előbbi is messze meghaladó méretű tömegmészárlással fenyeget. Hadseregek és fegyvertelen lakosság között egyaránt. A háboru elleni küzdelem már csak ezért is elsősorban a proletárság feladata. Emellett kétségtelen, hogy a háboru okai csak a kapitalista renddel együtt fognak eltűnni, a háborut magát pedig csak szervezett nemzetközi tömegakció akadályozhatja meg.

Justus Pál

kérjük olvasóinkat és barátainkat, hogy a háborura vonatkozó kérdéseinkre május 15-ig küldjék be válaszaikat a **munka** szerkesztősége címére. Lehelucca 6. V. 1. a **munka** következő száma közölni fogja az ankét eredményét és a szerkesztőség kritikáját. mindenkit kell, hogy érdekeljenek e kérdések

munka

HÁBORU ÉS A NÉMET SZOCIÁLDEMOKRÁCIA

A múlt év májusi választásai győzelemre segítették a német szociáldemokrata pártot, és részt juttattak neki a birodalom kormányzásában. Nem ez az első eset, hogy a német szociáldemokrácia kormányon van; ezuttal azonban a választási siker egy hosszú opposzió eredménye volt és a tömegek szavazata a polgári blokk politikájának elítélését fejezte ki. Ez a politika minden formában támogatta a nagyipart és a nagybankokat, nagy mértékben emelte a fogyasztási adókat és buzgón követte a régi német monarchia mintaképét. A Reichswehr új kiépítése, a flottapolitikája és egyéb tettei az ujnémet imperializmus jegyében történtek.

Ez ellen tiltakozott 9 millió választó, amikor a szociáldemokratákra adta le a szavazatát és ime mi történt: alig hogy uralomra jutottak a német szociáldemokraták, ugyanazt a politikát folytatták, ami ellen a parlamentben és a választások során még néhány hónappal azelőtt maguk küzdöttek. Ez a szociáldemokrata választók és párttagok körében mély csalódást kellett. A legnagyobb hatást azonban a proletártömegekre az tette, amidőn a birodalmi kormány egy új hadihajónak, az «A»-páncélosnak az építését határozta el. Hiszen a választások egyik jelszava az volt, hogy «a gyerekek táplálására nincs pénz, de hadihajókra van!», és ez a jelszó mozgósított százezreket és milliókat a szociáldemokrata jelöltek javára!

Végig az egész vonalon, a párt minden szervezetében heves vita folyik arról, hogy elkerülhetetlen és helyénvaló dolog volt-e a szociáldemokrata miniszterek engedékenysége a burzsoázia és a militarizmus kívánságával szemben. Ezek a viták mély elvi ellentétekre világítanak rá és ismét azt bizonyítják, hogy az a szellem, amely 1914-ben az Internationale összeomlását idézte elő és később pártszakadásra vezetett, még ma is él az SPD vezetőségének és tagjainak széles rétegeiben. Elmúlt a háború, jött a forradalom, utána az ellenforradalom; a német proletariátusnak minden megaláztatást és véráldozatot el kellett szenvednie, de módjában lett volna ez alatt a 15 év alatt olyan tapasztalatokra szert tenni, amelyek különben évszázadok alatt nem adódnak, — és mindezek ellenére a párt ma pont ott tart, ahol 15 évvel ezelőtt tartott. Megvolt a remény arra, hogy a viharos idők tapasztalatai elsöprik az alkalmazkodás és az alázatos megelégedés elméleteit, de ma be kell látnunk, hogy semmilyen vihar

sem tudta a német munkásság széles rétegeit az alattvaló múlt ideológiáitól megszabadítani.

Bizottságot jelöltek ki, amely a legközelebbi pártnapig ki fogja dolgozni a *védő-programm* irányvonalait. Ezen problémakomplexum körül zajlik az ideológiai vita a német pártban, ami nemcsak Németországra, hanem az egész világra nézve rendkívül fontos; az adandó tapasztalatokat és eredményeket az Internationale minden vonalán fel lehet majd használni.

Amint a vita mélyebb rétegekig eljutott felszínre került az az alapvető ellentét, amely a bal- és jobboldalt ma leginkább elválasztja. Mert bár a nézetek számos kérdésben eltérnek egymástól, az *államfelfogás* körül megnyilvánuló differenciák a legfontosabbak. Élesen jutott ez kifejezésre a baloldal programjavaslatában: «A német szociáldemokrata párt a hadviselés eszközeit akarja elvenni a polgári államtól.» — «De vajjon mi az a polgári állam?» — kérdi erre a jobboldal részéről a berlini «Vorwärts» főszerkesztője. Vajjon a mai német állam, melynek kormányzatában a szociáldemokraták résztvesznek, «polgári» államnak nevezhető, tehát oly alakulatnak, amelyet a szocializmusnak meg kell szüntetni, vagy pedig ez az állam már oly elemeket rejt magában, amelyek tulmutatnak a burzsoa-közlársaság keretein, tehát fenntartásra érdemes, — ez az a döntő kérdés, ami a további állásiglasásokat megszabja. A jobboldal a mai államszervezetet elismeri és jóváhagyja, annak javáért buzgólkodik és a programjában minden olyan pontot elkerül, ami lényeges ellentétben állna az állam érdekeivel. Ennélfogva a feltétlen honvédelem álláspontjára helyezkedik és programmatikusan követeli a demokratikus parlamentáris közlársaság védelmét.

Azon országok munkássága, amelyeken 1918—1919-ben végigment a forradalom, azelőtt abszolút monarchiák nyomása alatt élt. Az abszolút monarchia nyomását többé-kevésbé cnyhitette az alkotmány, amely azonban szintén az uralkodó osztályok műve volt. Ezen államforma megdöntéséért küzdött a munkásság hosszú ideig és a «polgári forradalmak» meg is tették ezt a lépést: az abszolút, feudális monarchia helyébe a parlamentáris államot léptették. A munkásság harcra a feudális államszervezet ellen tehát azt jelentette, hogy ezen harc előrelátható eredménye az állam demokratikus átszervezése, az általános, egyenlő

tegeit az
ltani.
legköz-
védele-
makomp-
a német
hanem
ontos: az
ket az In-
net majd

eljutott
ét, amely
bb elv
kérdésben
ás körül
tosabbak
rogramm-
rta párt
a polgári
lgári ál-
széről a
Vajjon a
zatában a
lgári) ál-
ak, ame-
tni, vagy
rejt magá-
oa-költár-
demes, —
állásfoglá-
ni állam-
annak ja-
an minden
ellentétben
va a fel-
helyezkedik
okratikus

amelyeken
alom. az
latt élt. Az
s-kövésbbé
ban szín-
Ezen ál-
munkás-
radaleiak
nt, feudá-
is államot
eudális ál-
ette, hogy
állam de-
s, egyenlő

és titkos szavazással összehívott parlament kormányzata lesz. Lassanként azonban a munkásság gondolkodásában a küzdelem végcélja a legközelebbi harcok előrelátható eredményével azonosult. Azokban az országokban, amelyeknek még nincs szabad parlamentáris kormányformájuk, még ma is azt tapasztalhatjuk, hogy a proletáriátus széles rétegei a harc célját az általános, egyenlő és titkos választójogban és a miniszterek parlamentáris felelősségében látják. Elfelejtik, hogy ezek a követelések — bármilyen jók és hasznosak a proletáriátus számára, — elsősorban az állam keretein belül érvényesülni akaró burzsoázia követelése és, hogy az igazi osztályharc ugyanezen burzsoázia ellen éppen a demokratikus, parlamentáris államrend talaján fog megindulni. Feladni a küzdelmet akkor, amidőn végre adva vannak a feltételei, — ez a burzsoázia és a proletáriátus céljainak súlyos összetévesztését jelentené. (Ez a konfúzió még csak elképzelhető olyan országokban, ahol a demokrácia még nem valósult meg, de annál megdöbbentőbb a német parlamentáris köztársaságban, amely a legszebb alkotmánnyal van ellátva és amelynek élén egy szociáldemokrata áll.) Ugylátszik, Engels értelme, amelyet évtizedekkel ezelőtt intézett a német szociáldemokrata párthoz (a «Bürgerkrieg in Frankreich» előszavában), még ma is aktuális:

«Azt gondolják, hogy hatalmas és bátor lépés az, ha megszabadulnak a monarchiába vetett hittől és a köztársaságra esküsznek. Pedig valójában az állam nem egyéb, mint az osztályelnyomás szerve, a demokratikus köztársaságban nem kevésbé, mint a monarchiában.»

Ebben az alapvető kérdésben elfoglalt álláspontok szabják meg azután a jobb- és baloldali magatartását a további részletkérdésekben. A jobboldali pártvezetőség a honvédelmi programot alárendeli a mindenkor német külpolitika szempontjainak, akkor is, ha a gyarmatok visszaszerzéséről és imperialista törekvésekről van szó, míg ellenben a baloldal a honvédelmi programot elsősorban a szocialista agitáció eszközének tekinti és a német burzsoázia ellen akarja felhasználni. A jobboldali párt-embereket két kérdés foglalkoztatja a leginkább: 1. a háború lehetősége és 2. a leszerelés kérdése.

Nézzük az első kérdést. Hogy a háború lehetősége ma megvan, abban egyetértenek az összes szociáldemokraták. Az is vitán felül áll, hogy az SPD feladata minden háború ellen harcolni, sőt elejét venni a háború kilörésének. Viszont a háborús konfliktus lehetősége ürü-

gyet szolgáltat a párttöbbségnek arra, hogy a Reichswehr kiépítését elősegítse és a munkásság szervezeteit annak kiszolgáltassa. Ennek indoklására felhozzák, hogy Németország szomszédai még nem jutottak annyira, hogy a háború eszközéről le tudnának mondani, tehát Németországnak valamely módon gondoskodnia kell az örendelkezése megvédéséről. De mit jelent a «védelem» fogalma háború esetén? A Népszövetség különböző leszerelési konferenciáinak során napnál világosabban kiderült, hogy a «védelem» fogalmába beletér minden háborús cselekedet, kezdve az idegen országba való hirtelen betöréstől a civil lakosságot kiirtó gázoffenzíváig. Csak a katonai szakértőkön mulik a helyzet megfelelő magyarázata, és ők majd megtalálják a módját. Egyszerűen és nyíltan beszélve a «védelem» nem jelent egyebet, mint az imperialista háborút, minden borzalmával, nyomorával és az állítólagos pacifisták gyáva kapitulálásával együtt.

A győző hatalmak versaillesi békediktátuma a német fegyverkezést erősen megszorította, az azonban jámbor illúzió maradt, hogy ezt a győző országok általános leszerelése követné. Ellenkezőleg: ezek az országok a katonai apparátusukat minden eddig felülmúló mértékben kiterjesztették. A háború előtt a direkt hadkötelesek száma mégis csak korlátozott volt, ma azonban a modern honvédelem szervezete magába foglalja az egész nemzetet; és míg a hadiipar a háború előtt elsősorban közvetlenül katonai céloknak volt alárendelve, addig ma általában alig van olyan fontosabb iparág, amelyet nem lehetne a hadviselés szolgálatába állítani. Főleg a vegyiipar, amely az utóbbi években óriási mértékben kifejlődött, mindinkább a háborús ipar legfontosabb elemévé válik.

Ebből következik, hogy a háborús készülődések sulypontja ma már nem a nagy fix hadseregeken van, amelyek jelentékeny, de idővel állandóan elavuló készletekre támaszkodnak, hanem a legfontosabb az, hogy az illető ország a modern ipari technika legújabb vívmányainak segítségével bármikor nagyobb mennyiségben hadianyagot- és eszközöket tudjon előállítani. Ebből a szempontból nézve a versaillesi szerződés határozatai egy iparilag annyira fejlett országra nézve, mint Németország nem is olyan súlyosak, mint eredetileg képzelték. Egészen nyilvánvaló, hogy a német ipar már ma, békében, mindent elkövet, hogy adott esetben a béketermelését azonnal haditermeléssé alakítsa át és az egész hatalmas, racionalizált ipari berendezését a hadsereg technikai felszerelésé-

sére fordítsa. Aki ma a leszerelést abban az értelemben követeli, mint a háború előtt, vagy akár a háború végén, az nem vett tudomást az ipari technika utóbbi 10 évben beállott változásairól. Követelhetjük egy ágyugyár leszerelését és beszüntetését; ellenben pl. egy műselyemgyár beszüntetését követelni örültség volna. Pedig minden ilyen gyár a legerősebb robbanóanyagokat korlátlan mennyiségben állíthatja elő. Be lehet tiltani a gépfegyvergyártást, de nem lehet betiltani a műtrágya előállítását, noha ezek a vegyi üzemek mérges gázokat természetesen mennyiségben és összeállításban termelhetnek.

Ma tehát a katonai leszerelés követelése sokkal kisebb jelentőséggel bír, mint akár 20 évvel ezelőtt. Az, hogy a német SPD hajlandó a versaillesi békeszerződésnek ezen a téren eleget fenni, gyakorlatilag nem jelenti a hadikészülődések komoly korlátozását, mert az egész ipari termelés ellenőrzése — lényeges társadalmi változás nélkül — lehetetlen, még akkor is, ha a birodalmi kancellár történetesen szociáldemokrata.

Nyilvánvaló, hogy amidőn a jobboldal elhagyta a szocializmus egyedül lehetséges alapelveit, rossz vágányra siklott, ami csak rosszra vezethet. Valóban, számára nem marad más hátra, mint valami esodahit; nem a munkásság szervezett erejébe veti a reményeit, hanem a népszövetségbe. Ez a testület pedig ma is azokból a diplomatákból és osztályképviselőkből áll, akik a múlt háborút vezették, a jövő háborút pedig a fegyverszünet óta készítik elő. A német jobboldal reméli, hogy a demokrácia nyugat-európában a szociáldemokrata pártokat juttatja uralomra és küldi a népszövetségbe. A bombavető repülőgépek és csatahajók, amelyeket a szocialista Mac Donald-kormány néhány évvel ezelőtt Kínába küldött az ottani zavarok «rendezésére», a nagy singaporei hadikikötő kiépítése szintén a Mac Donald-kormány részéről, továbbá azok a kegyetlenségek, amelyeket a szocialisták által támogatott francia radikális kormány elkövetett Szíriában és Marokkóban, végül pedig a német hadihajó építése a szociáldemokrata miniszterek jóváhagyásával — mutatják, hogy mit várhatunk ettől a jövő pacifista népszövetségtől.

Ebben az egész spekulációban a német többség a szocializmus jövőjét feláldozza a jelen koalíciós minisztériumának. A német *Ti-äneburzsoázia* lapja, a *«Berliner Tageblatt»* írja elismerően: «A szociáldemokrata javaslatok eredménye azért rendkívül fontos, mert ezzel a szociáldemokrácia a honvédelem elvét határozottan jóváhagyja. Más eredmény állampolitikailag lehetetlen lett volna. A szociáldemo-

krácia jelenleg koalícióképtelenné vált volna.

A baloldali javaslatok lényege természetesen nem a honvédelemről és a leszerelésről szól. A legutóbbi brüsszeli kongresszus határozatára támaszkodva a mai kor minden háborúját imperialista háborúnak deklarálja. Követeli, hogy a szociáldemokrácia kivétel nélkül mindenemű háború ellen állást foglaljon, hogy a hadsereg bármely támogatását és az erre fordított költségek megszavazását megtagadja. Mi készíti őket erre a határozatra? Nyilván az a tudat, hogy a szociálista párt feladata: harc az adott társadalmi rend ellen minden vonalon, a törekvés, hogy ezt a rendet alapjelléiben megingassa. A kapitalista állam az imperializmus korában nem tud hadsereg nélkül élni; szüksége van rá, hogy a külföldi konkurenciával szemben érvényesüljön; szüksége van rá azért is, hogy otthon az urak «nyugalmát» és a fennálló «rendet» megóvja. A hadsereg tehát nélkülözhetetlen a fennálló rend alátámasztására. Ez a baloldali javaslatok gondolatmenete.

A jobbszárny politikusai, — sőt olyanok közül is, akik az Internacionáléban inkább a baloldalhoz számítanak, — ezeket a gondolatokat részben nem értették meg, részben tudatosan tagadták. Azzal érvelnek, hogy a párt nem kívánhatja az ország teljes kiszolgáltatóságát, nem kívánhatja, hogy az ország könnyű játékszer legyen a jól felkészült szomszéd imperialista hatalmak kezében. Az érv megejtő: hogyan akadályozhatná meg Németország, hogy pl. Franciaország rajta keresztül szállítson hadianyagot és hadsereget Lengyelország támogatására? Egyet azonban nem szabad elfelejtőnünk: a mai hadsereg leépítése csak egy hosszú osztályharc eredménye lehet, melynek során a proletáriátus átforgalmazza a maga államát. Vajon nem lesz-e ez a proletáriátus, amely az egész ipari és technikai apparátus valamint az ideológiai és morális eszközök birtokában van, hatalmasabb és ellenállóképesebb, mint a mai Reichswehr, a maga 190.000 emberével?

A május 26-án megtartandó magdeburgi pártnapon a szocializmus jelenét és jövőjét eldöntő kérdések kerülnek megvitatásra. Rendkívül tanulságos és fontos kérdéskomplexum, nemcsak Németországra, hanem a többi elmaradottabb országokra nézve is, ahol a kérdés még nem jelentkezik ebben a formában. A vita legszebb eredménye az lenne, ha a szociáldemokrata munkásság mindenütt belátná, hogy a győzelmeik csak egy garanciája lehet: a történetlen ragaszkodás a szocializmus és a forradalmi marxizmus elveihez, amelyektől való eltérés az elvtelen egyezkedésekre, az ideológiai és gyakorlati szolgaságra vezet.

Vajda Imre

A „MUNKA“ HÁBORUS ANKÉTJE

212-213

Mit tud a mai fiatalság a háborúról? Hogyan nevelték őket azok a szülők, akik tanui, szenvedői voltak a világháborúnak? Hogyan vélekedik az ifjúság egy elkövetkező háborúról?

A *Munka* elhatározta, hogy ezekre a kérdésekre, melyek egy fenyegető új háború irtózatával ott égne minden gondolkodó ember ajakán — magától az ifjúságtól kér választ: háborus ankétet rendez, melynek során megkérdi:

1. mit tud emlékei és közvetlen hallomás alapján a háborúról;
2. szoktak-e a háború problémájáról baráti körben beszélni;
3. szeretne-e megélni egy új háborút és abban résztvenni?

Ifjaktól és lányoktól 10-től 25 éves korig kértünk és kérünk választ.

Arra kérjük olvasóinkat és a *Munka* minden barátját, legyenek segítségünkre abban, hogy 1929 május 15-ig minél több válasz érkezzen be hozzánk. Nem irodalmi dolgozatokat, de rövid, bszinte, keresetlen megnyilatkozásokat várunk.

A beérkezett válaszok közül néhány jellemzőt már itt adunk. A *Munka* következő számában a beérkezett válaszokat már feldolgozva adjuk közre. Rideg tárgyilagossággal kívánjuk az ankét statisztikai és pszichológiai adatait közölni, hogy azután megadhassuk rá a *Munka* kritikáját.

1. A háborúról én és a körülöttem élő iskolai ifjúság vajmi keveset tud. Emlékezni még homályosan sem tudok rá, a mi generációnk a háború kitörésekor két éves volt csupán. Amit a háborúról tudok, azt könyvek útján tudom és ezek a könyvek, ha regények, legtöbb esetben háború ellenes könyvek voltak. Teljesen melléjük állok anélkül, hogy ezzel szubjektív lennék. Tudom, hogy a háború a kapitalisták egymás közötti viszályának kitörése volt, gazdasági okai voltak, mint ahogyan ez a legtöbb háborúnál lenni szokott. Ellentmond a meggyőződésem és minden józan elgondolásom annak, hogy munkások és alsóbb osztályok képviselői ezren meg ezren megszálltassanak le, vakuljanak, süketüljenek, lassu és halálos tuberkulózist kapjanak, mindezt más, nekik ellenséges osztályok érdekében, anélkül, hogy nekik ebből bármi hasznuk lenne. Minden mérsékelt véleményre és mentető körülményre tekintet nélkül, meggyőződésem az, hogy ez a lezajlott világháború történelmileg elvitathatalan igazságtalanság volt.

2. Azok a barátaim, akikkel beszélni szoktam ilyen és hasonló problémákról, velem egy véleményen vannak.

3. Egy új világháború, amelyre országszerte tiltakozások készülnek, és amely ellen országszerte propagandát csinálnak, olyan felesleges volna a magyar népre, mint amilyen szörnyű volna pusztulás szempontjából. Tudjuk, hogy az új háború nem annyira a fronton levő katonákat, mint inkább az ellenséges városokat, a munició-, élelem-, ruházatkészítőket fogja elpusztítani. Gázzal. A művelt emberek legtöbbje humanusnak vallja magát. Nem értem, hogy írhatnak ilyesmit, sőt hogyan idézhetnek fel ilyen szörnyűséget? Dehát az anyagi érdek nagyobb a humanitásnál. Azután meg, vannak szép szavak, amikbe burkolózhatnak:

egy új háború még jobban tönkretenné az országot és a mostaninál még nagyobb nyomort hozna főleg a munkásosztályra. Én tehát ellenzem a háborút, mint az én és az egész fiatal generáció életének

kettétörését és szeretném, ha minden diák így gondolkodna, ha nem hinne üres frázisoknak. Mert ha mi nem akarjuk, nem is lesz háború.

V. E. 16 éves diáklány

1. Emlékezni a világháború kezdetére nem tudok. Mindössze a szomorú befejezésről, a trianoni határokról van tudomásom. Hallani azonban nagyon sokat hallottam róla beszélni, mert családomban sokan voltak, akik átérték és résztvettek a világháború borzalmaiban. A világháborúról azt tudom: a németek, bulgárok, törökök, oroszok, franciák, angolok, olaszok, szerbek, románok, japánok és az Egyesült Államok, mind résztvettek a háborúban. Az eredmény az volt, hogy Törökországot és Bulgáriát feldarabolták, Ausztria-Magyarország szétszakadt. Az antant győzött. Az oroszok — azt lehet mondani méltó büntetés gyanánt — rengeteget szenvedtek, Oroszországban meggyilkolták a cárt és országszerte förtelmes öldöklések voltak. Oroszország legbűnösebb volt a háború előidézésében. A legtöbbet azonban mi veszítettünk, hiszen drága hazánkat megosztották és a Trianon palotában hozott szerződés alapján Romániához, Szerbiához és Csehországhoz csatolták legnagyobb területeinket.

2. Mi, lányok, a háború problémájával korántsem foglalkozunk annyit, mint valószínűleg teszik ezt a fiúk. Szoktunk beszélni róla, de én egyénileg a legesenyűbb, a legvisszataszítóbb dolognak tartom a háborút, ezt a rettenetes vérengzést. Nekünk egész más erről a kérdéstről a felfogásunk, mint a fiúknak, hiszen egész más szemszögből nézzük és látjuk, mint ők.

3. Egy új világháborútól irtózom. Ismét sok szülő, sok gyermek maradna árván és sok vér folyna el, talán ismét hasztalanul. Én csak egy háborút szeretnék. De az a háború a világ legokosabb, legjogosabb, legszentebb háborúja lenne, amely visszaadná nekünk a mi őseink vérével áztatott, szent édes hazánkat és megtisztítaná területeinket a nálunk jóval kulturáltanabb csöcesektől. Ha azonban mégis kikerülhetetlen lenne egy új világháború, akkor nő létemre is résztvennék benne és fáradtságot nem kímélve ápolnám a hazáért szenvedő drága fiúinkat.

Sz. P. 17 éves diáklány

munka

1. Emlékeim nincsenek, mert még abban a korban, mikor háboru volt, gyermek voltam. Hallomásaim (és tanulásaim) alapján a háboru egyike a legnagyobb gaztetteknek, melyet a kapitalizmus az összemberiség ellen követ. Továbbá a háboru az osztályharc legélesebb példája, amely tisztán bizonyítja a történelmi materialista gondolkodás helyességét.

2. Barátaim körében sokat foglalkozunk a háboru problémájával, mint olyan társadalmi jelenséggel, mely bennünket, szocialistákat nagyon kell, hogy érdekeljen. Foglalkozunk mint olyannal, amely nyomort és gazdasági züllöttséget eredményez ugyan a győztes, mint a vesztes ország proletariátusára, de az adott történelmi pillanatban a munkásosztályt győzelemre is juttathatja.

3. Abból a szempontból indulva ki, hogy a háboru hatalmas megrázkódtatással jár a gazdasági életre és válságba sodorhatja a kapitalizmust, ezáltal a munkásosztályt a legsúlyosabb anyagi helyzet elé állítja, — kedvező légkör adódik a forradalom kitörésére, amely egyedüli mód a proletariátus felszabadítására. Így tehát az új háborut szeretném megérni, annál is inkább, mert nézetem szerint inkább jog osztályháboru jelleggel bírni, (Eredeti aláhuzás. A szerk.) nem úgy, mint a most lezajlott világháboru, amelyet kizárólag a kapitalizmus hó-

dító politikája robbantott ki. Azonban nem csupán a háboruban látom az egyetlen módot a hatalom megszerzésére, de az új háborut a legnagyobb mértékben ki kell használni, úgyhogy a felfegyverzett népet a kapitalizmus legyűrésére kell felhasználni.
V. G. Janone

1. Rám legmegrázóbb hatással egy idegsokkos katona volt, kinek riadt nézésében és arcának összekuszált vonásaiban bennizzott a háboru minden kegyetlensége, mellyel milliókat tettek nyomorékká.

2. Élénk figyelemmel kísérjük a jövő háborujának kialakulási lehetőségeit és sokat vitatkozunk róla. Barátaim közül a legtöbben nem hisznek a kapitalizmus gazdasági érdekháborujában, mert kizártnak tartják, hogy a kapitalisták belemennének a fejlődött harci eszközök mellett egy új háboruba. Szerintük a kapitalisták gazdasági érdekellentéteik elsimítására háboru helyett nemzetközi egyezményekhez fordulnak. Részben én is osztom ezt a véleményét, de ha csak egy lehetőség is van jövőben a háborunak, ez ellen a lehetőség ellen minden erőnkkel és tudásunkkal küzdenünk kell.

3. Igen, de csak háborut a háboru ellen. — a proletariátus harcát a kapitalizmus ellen.

L. L. 24 éves nyomdász

MENEKÜLŐ

Keményen hull a nyakadba a hóvihar, mint az ítélet fekete kövei. Ember nincs a közelben, csak a karavánok betemegett hullái. Lépteim alatt csikorog a hó. És ez a szél! Hiszen jól ismerem én a szelet, tavasszal az ő ritmusára szoktam füttyülni, de ez a szél vad és fenyegető, mint az éhes ember fogcsikorgatása.

Este végre egy házhoz értem. A gazda bizalmatlanul fogadott, de aztán mégis beeresztett. Felesége volt, két fia meg egy lánya. Vadul néztek ki. Megkérdeztem tőlük, nem rossz-e így egyedül lenni, távol az emberektől? De megint ellenségesen pillantottak rám, nem tudták, mit akarok tőlük. Bort tettek elém.

— Fanyar ez a bor — mondtam —, de nem baj, ilyen kell most nekem.

— Honnan jön egyedül ebben a hóviharban? — kérdezte a gazda.

— Kötél általi halálra ítélték — feleltem —, de megszöktem, mert nem akarok még meghalni.

— Kötél általi halálra? Akkor biztos gyilkos vagy hazaáruló?

— Nem.

— Hát akkor miért ítélték halálra?

— Nem tudom. Nem kérdeztem meg tőlük.

Mit mondjak neki elítéltetésem igazi okairól? Szándékaimról? Utolsó időben nem igen tudom magam megértetni az emberekkel. Ha rájuk nevetek, fürkésző szemekkel néznek rám, azt hiszik, gyilkos szándékaim vannak. Fellázadni nem mernek, csak félrehúzott szájjal horgasztják le a fejüket. Most az asszony kérdezett, barátságosabban:

— Mik a legközelebbi tervei?

— Egyelőre épen akarok kikerülni ebből az éjszakából. Nem akarok meghalni sem kötél által, sem a hóviharban. Tavasszal rábizom az életemet a szélre, vagy egy repülő falevéltre. Addigra talán szeretöm is lesz. De most már megyek innen. Köszönöm a bort és a tüzet.

Odakünn már elállt a hóvihar. A csillagos ég kemény, mint egy vaslemez.

A városban még kiesi pelyhekben esik a hó, a villamosok nehezen mozognak előre. Atkozódva hajt el egy kocsis, kötőit sapkában, csak a hosszú vörös orra látszik ki belőle. A szobámba érve fáradtan lefeküdtem aludni. Tavaszra talán szeretöm is lesz.

Vas István

nált mondatokat úgy kell hangsúlyoznunk, hogy értelmükben ne szenvedjenek azok a ritmus tulhajtása miatt. A ritmus az, amely a szavaltot érzéseiben elsődlegesen megfogja, éppen ezért nagyon könnyen megtörténik, hogy ez a «zengetesség» a szükséges ritmikus lüktetésből átcsuszlik a pátosz vagy a melódia síkjára. A szavaló eltávolodik a reális adottságoktól s ez az eltávolodás minden esetben s végredményben az értelem rovására megy.

Következésképpen tehát a szavaltot meg kell tanítanunk beszélni. S ez a beszélőtanítás minden esetben első lépés a szavalók előadói (művészi) kiképzéséhez. Könnyen megfigyelhetjük, hogy az életben milyen kevés ember tud nyitott szájjal beszélni. A legtöbb ember állkapcsa szinte meg van merevedve, a szavak a fogak között szűrődnek ki s így elvesztik plaszticitásukat, élettelen sziszegéssé, zümmögéssé válnak. Annak az embernek tehát, aki szónoknak, előadónak (szavalónak) vagy kóruszavalónak készül, meg kell tanulnia a beszéd technikáját. Ehez fontos a nyugodt, egyenes testtartás, a nyak szabad, egyenes vonalban tartása, hogy a torok egészen nyitva maradjon, a puha- és keményhangzók szerint a száját plasztikusan kell nyitni és csukni, hogy ezáltal a szavak testet kaphassanak. A száj mozgásával, nyitásával, csukásával formáljuk meg a szavak testét. Hogy ezeket az alakító mozdulatokat könnyebben megérthessük és fölfoghassuk, figyeljük meg magunkat, amint a tükör előtt tisztánhangzón az Á és az Ó betűt kimondjuk. Ez a betűk plaszticitása, de ugyanezt figyelhetjük meg a szavak kimondásánál is, itt azonban már tudatos értelmi és érzelmi alakítást is kell végeznünk.

Tudjuk jól, hogy hangsúlyozás által egyazon szónak komikus vagy tragikus jelentőséget adhatunk. Egy egyszerű példa: *Adjatok*. Ha ennek a szónak az első szótagját keményen ejtjük ki, akkor a szó követelő jelleget kap, de ha ezt a szót mint könyörgést akarjuk érzékelteni, akkor az első szótagot meg kell kicsit nyújtani, anélkül azonban, hogy az *a* betűt hosszú magánhangzóvá képeznénk át. Mivel azonban itt most nem egy magányos szóalakításról van szó, vigyáznunk kell, hogy az ilyen vagy olyan szótag-hangsúlyozással meg ne bontsuk a vers karakterét, meg ne másítsuk a vers dinamikáját s az egészet ne hajtsuk át a technikai bravurba. Ha nem vigyázunk, könnyen modorosakká válhatunk s az eredetileg kemény, állásfoglaló verset nyavalygóssá, szemlimentálissá építhetjük. Vagy másik esetben a lágy lírai versnél, ha keményen hangsúlyozunk, bántó frázisokat hozunk ki azokból a szavakból, amelyek bensőséges lírai érzést hivatottak tolmácsolni. Az oktatónak tehát meg kell keresnie a vers lényegét, meg kell ismer-

tetnie azt a kórusral s csak azután kezdhetnek bele annak részletes kidolgozásába.

Nem minden vers felel meg kóruszavaslásra. Vers és kórusvers között lényegbeli különbségek vannak. A kórusvers nem ott kezdődik, hogy a kórus azt megtanulja és előadja, tehát a kórus nem a hangerősítés szerepét vállalja és tölti be, a versnek már a költőnél, a kollektív érzésből kell megszületnie. Ugyanigy történik ez, mint a zenedaraboknál. Vannak szófüra és vannak zenekarra írott művek. A szófüra legföljebb át lehet írni, alkalmazni lehet zenekarra. Ugyanigy vannak versek is, amelyekre át lehet képezni kórusversekké, de ez csak alkalmoszerűen történhetik meg, fontos azonban, hogy a költő már úgy érezze föl témáját és úgy alakítsa ki verse formáját, hogy abban a kórus is mint egy lényeges elem, mint egy adottság, bennefoglaltassék. Természetes, hogy az itt említett versek közül mindig az irodalmilag és formatechnikailag is jó versekre gondolok. A dilettáns versekkel kísérletező kórus sohasem érheti el a maximális hatást, mert hiszen fogvatékos és önmagában rossz az az anyag, amit a saját formanyelvén elő kell adnia. Ahhoz tehát, hogy a kórus jól tölthesse be hivatását, jó versanyaggal kell dolgoznia.

Az epikus vers kevésbé megfelelő a szavaló kórusok részére, mint a dinamikus vers. Az epikus vers szemlélődő, visszaemlékező, története a múltban játszódik, üteme ezáltal lejtő és így kórusban előadva, tulmonotómmá, egyhangúvá válik. A dinamikus, határozottvonalú részleteket elhagyó lírai vers azonban a kórus előadásában talán éppen azért, mert a kórus bizonyos nehézségek jellemzik egyensúly-állapotba jut s úgy érzelmi, mint értelmi jelentőségében fölfokozódik. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a kórus epikus verset egyáltalában nem adhat elő. Tudnunk kell azonban, hogy milyen anyaghoz nyulunk hozzá s az epikánál vigyáznunk kell, hogy a monotoniságtól féltve, ne engedjük magunkat egy másik végletbe, a melodráma területére csábítani.

Az itt elmondottak természetesen csak nagy vonalait a lehetőségeknek és a betartandó szabályoknak, ezeken kívül azonban rengeteg új és újabb lehetőség áll a kórusképzés rendelkezésére. A kórusképző sosem mondhat le a kísérletezésekről. Ez a kísérletezés nagyrészt a kórus hanganyagától, intelligenciájától, lelkesedésétől, szellemi egyöntetőségétől is függ. Mint már fentebb említettem, abban a kórusban, amelynek külső vagy belső okok miatt szellemi egyöntetősége, kollektív érzésvilága megbontódott, szó sem lehet művésziileg egységes és agitativjellegű produktivitásról. Az ilyen csoport részeire bomlik, haszontalanul gyötrődik s a tagok, mint különálló elemek, egymás rovására előzködnek vagy öntudatlanul is egymást lemarasztalják a fejlődésben s így az egész

kórus képessége színtelenné és hatástalanná posványosodik. Az ilyen kórus többé nem képviselheti a tömeg ideálját.

Végül még ki kell térnem a kórusvezető (dirigens) jelentőségére. Van fölfogás, amely a dirigens szerepét úgy esztétikailag, mint a kollektív eszme szempontjából fölöslegesnek tartja. Ezek a szempontok azonban megdőlnek, ha megértjük azt, hogy a dirigens nem egy kívülálló, kívülről beavatkozó lény, hanem a kórus központja az előadás értelmi, érzelmi és technikai magja. Az egyes szaváló organikus lény. A kórus azonban organizált egység. Mint minden organizált egységnek (katonaság, munkáizem, iskola stb.) egy fix pontban kell gyökereznie, hogy az egész működése célirányos, állandóan vihráló, de részleteiben sose válhasson az egészet megbontó, lapos értelmiséggé vagy felelőtlen érzelmi játékká. A dirigens hivatása, hogy a kórus összességéből kiváltsa a leremfő nyersereőt, a kórustagok individuális érvényesülni akarását magához kapcsolja s így megteremtse azt az összhangot, amelynek megszólalásához kell, hogy hasonlítson. Dirigens nélkül a kórus állandóan ki van téve a tagok belső, egymásközötti surlódásának, könnyen a hallgatóság közömbös vagy lelkesült hangulata alá kerül és kiesik a vers szuggesztivitását je-

lento ritmusból, ellaposodik vagy túlforszírozza az ütemet s így megszűnik az előadóterem központjává lenni. Elveszíti hatóerejét. A dirigens állandóan a kórusban s csak a kórusért van s így függetlenül tudja magát a pillanatok változó hangulatai alól. Ő nem a közönséget akarja kiszolgálni, minden erejével azon van, hogy kórusát rákényszerítse, rávezesse, hozzásegítse az összkar legteljesebb kifejeződéséhez. Ezek után aligha kell föbbet beszélnem erről a pontról. Látnivaló, hogy a dirigens nem külső formalitás, nemcsak technikai adalék, hanem jelentékeny erőforrás és mértékadó tényező a kórus belső életében.

A dirigens a kórusért van, a kórus a szocialista világszemlélet, a kollektív ember művészeti síkon mozgó kifejezője, tehát mindannyiunk értelmét és érzésvilágát testesíti meg előttünk szavai súlyában és ritmusában. Tévedés lenne azonban azt hinni, hogy a kórusok hivatása egybeesik a műkedvelő színpadok művészkedő dilettantizmusával. Nem művészetet akarunk csinálni. Szavakban ki akarjuk mondani életünket és hisszük azt amilyen mértékben meg tudunk felelni ennek a feladatunknak, ugyanolyan mértékben, önkénytelenül a dolgok lényegéből eredő kényszerűséggel közeledünk affelé az új művészet felé, amely belőlünk és értünk kell, hogy szülessen életre.

K. Simon Jolán

FÖLDMIVES TERMELŐSZÖVETKEZETEK

A szocializmus és kapitalizmus közötti harc kimenetelére lényegében a földkérdés körül forog, s a társadalmi program nem utolsó kérdése, hogy a szocializmusnak sikerül-e mindazokat a gyakorlati problémákat megoldani, melyek a földműveléssel kapcsolatban a szocialis alapon szervezendő többtermelésnek alaptényezői.

Egy előző cikkemben már leszögeztem és tudományosan bizonyítottam, hogy a magántulajdonban levő föld vitátlanul a legerősebb eszköz a tőkés kezében, mellyel, — ha mint korlátlan urak vissza akarnak élni, — a legféltelenebb elnyomás intézhető a munkássztyál ellen. A gyakorlati szocializmus sem hanyagolhatja el többé a földkérdést és fenntartás nélkül ki kell hangsúlyoznia, hogy a föld nem lehet egyesek magántulajdona, társadalmi követelmény, hogy át kell adni azoknak, akiké ősidőkben volt a dolgozó közösségnek.

Az átmeneti szocialista földprogram a legtöbb haladóbb országban már is megvalósítható s az a következők szerint volna az elmélet és gyakorlat kellő összeegyeztetésével végrehajtandó:

— Minden földterület közös tulajdonba veendő.

— A földet, — mint legfontosabb termelőeszközt — kizárólag azok használatába (birtokába) kell juttatni, akik annak hozzáértő és gondos megművelésére képesek és hajlandók.

— Egyelőre a kisgazdaságok szaporítása és erősítése a feladat. Evégből lehetőleg minden családos földművest — és pedig elsősorban a teljesen földnélkülieket — akkora földterülethez kell juttatni, amekkorát saját és családtagjai munkaerejével meg tudnak művelni.

— Mintagazdaságok és közintézetek céljaira középmezsgázások is létesíthetők községi, állami vagy szövetkezeti kezelésben.

— Azokat a nagyobb birtoktesteket, amelyek eddigi felszerelésüknél és berendezésüknél fogva egységes gazdasági területet alkotnak s a termelés csökkenése nélkül fel nem darabolható, nagyüzemekként tömegfogyasztási cikkek termelésére kell használni.

— A kisüzemekkel gazdálkodó földművesek szövetkezetekbe tömörülve végzik a gazdasági munkálatokat, stb. . . .

Ez a programvázlat, mely a fejlődés és a

munka

marxizmusnak az üzemmegkoncentrációra vonatkozó elmélete alapján áll, részletes praktikumokban sok érdekes és tanulságos vitára és mérlegelésre adhat alkalmat, s a szocializmus híveinek feltétlenül módot nyújt annak a beigazolására, hogy a föld is szocializálható (sőt a löbbtermelés érdekében szocializálendő) és a fejlődés iránya tulajdonképpen itt is a nagyüzemek felé halad. Ma már nemcsak tudományos, elméleti érvek, hanem — Oroszország adatainak vizsgálatával — megdönthetetlen gyakorlati bizonyítékok állanak rendelkezésre. A kormányzás gyakorlati szempontjai rávezették az orosz kormányt azokra az átmeneti rendszabályokra, melyek érthetően és elengedhetetlenül szükségesek a kapitalizmusból a szocializmusba való áttérés időszakában, de amelyek mégis jellegzetesen kidomborítják a szocializmus elvi követelményeit. Együttal bebizonyította az új rend azt is, hogy a föld szocializálható és hogy a gyakorlati fejlődés iránya a marxizmusnak megfelelően az üzemi koncentráció, vagyis a nagyüzemi gazdálkodás.

A földművelés terén Oroszország tulajdonképpeni része (96%) a földművelő népnek termelő eszközként van birtokba adva, mely azon kisüzemi gazdálkodást folytat. A földterületek fenmaradó részén szövetkezetek és az állam gazdálkodnak. Súlyos elfogultság volna azonban azt hinni, hogy ez a mai állapot végleges vagy tartósabb állapot.

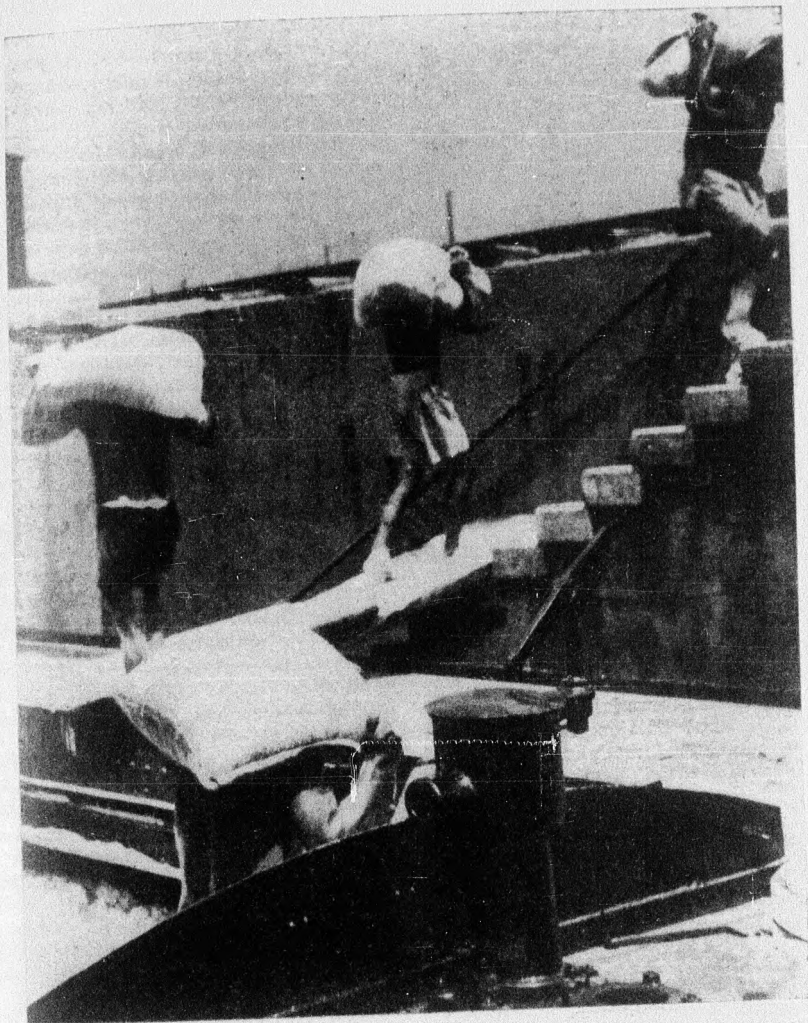
A mezőgazdasági kis üzemek, hogy tengődő életüket kapitalisztikus rendszer mellett is fenntarthatassák, — kénytelenek bizonyos közösségi szervezeteket létesíteni gazdasági érdekből, miáltal szemmel láthatólag magukban hordozzák és mutatják a jövő fejlődés csiráját és irányát. Például Magyarországon is többek közt az úgynevezett nyomásos (fordulós) gazdálkodást folytató kisbirtokosok az 1894:XII. t.-c. (mezőrendőri törvény) rendelkezéseinek fogva hatósági közreműködéssel alkotnak lényegükben termelő szövetkezeti szervezetet, épügy, miként a közös legelők érdekeltségei az 1913:X. t.-c. alapján legeltetési társulatokat avagy a szőlőműveléssel foglalkozók az idén alkotott új törvény szerinti hegyközségeket, mely közösségi szervezetek nélkül kis üzemeken gazdálkodni lehetetlen volna. Ezek a termelő szövetkezetek telítve vannak szocialisztikus jelleggel és igazolják a szocializmus gazdasági programjának a mezőgazdaságra is alkalmazandó szükségességét. Az összes földművelő üzemek csak úgy tudnak hasznos termelési eredményt felmutatni, ha közösen minden erőt és energiát tervszerűen felhasználnak és alkalmazzák a termelés szervezésére, védelmére és fokozására.

Oroszországban nagy gondot fordítanak a kis mezőgazdasági üzemek állami támogatására, mely éppen a szövetkezeti szervezetekben való tömörülésben mutatkozik. Ezek a szövetkezetek

igen erős hatósági beavatkozással alakítottak meg. E szövetkezetek nyújtják a termelés közös érdekeinek biztosításait pl. gazdasági gépek, vetőmagvak, tenyészállatok beszerzését, fűszerek s közraktárak létesítését, kárveszélyek elleni védekezést stb., s azok működési köre kiterjed a közös birtokba vett erdők és legelők használatára is. E földműves termelő szövetkezetnek tagja minden községbeli kis gazdálkodó s a közös teendőket hatósági és szakszerű ellenőrzés és irányítás mellett bizonyos mértékben autonom végzik el. Az ilyen szövetkezetek vezetőségében helyet foglalnak a szakképzett és értelmesebb helybéli földművesek, s amennyiben ilyenek a szövetkezet tagjai sorából kellő számban ki nem kerülnek, úgy a hatóság a lehetőséghez képest máshonnan rendel ki gazdasági vezetőket.

Tagadhatatlan, hogy a cárok zsarnoki elnyomásában szenvedő s a kapitalisztikus gazdálkodáshoz szokott orosz földműves nép tömegei ma még nem rendelkezhetnek azzal az értelmiségi fokkal és gazdasági szakismeretekkel, melyek a kommunális szervezetekbe való tömörülést kellően gyorsíthatnák s így elképzelhető, hogy zavarok és rázkódtatások nélkül megy a termelés szociális irányu átalakítása. Az orosz parasztságot sem lehet természetesen egyszerre a szociális termelésbe bevezetni, mert ehhez nincs kellő előzetes nevelése és szak tudása. A mostani embernyaggal meg kellett alkudni és a magángazdálkodást a kisüzemi földműveseknél meg kellett tűrni, sőt gondos hatósági támogatásban részesíteni. Oroszországban a cári uralom büne a parasztság szellemi elmaradottsága és szakmai felkészületlensége. A szovjetkormány szinte emberfeletti erőfeszítéssel fáradozik azon, hogy kellő emberanyagot képezzen ki az új államforma megerősítésére: a közigazgatás és a termelés biztoskezü vezetésére. A tömegeknek ebből a felkészületlenségéből származnak azok az ingadozások és botlások, melyeket a szocializmus ellenfelei sítelnek magának az elvnek, az eszmének rovására írni. De ezeken a zavarokon túl, melyek sokszor fájdalmas áldozatokkal járnak, már ma is megcáfolhatatlan eredményt jelentenek Oroszország nemzetközi gazdasági és diplomáciai sikerei. Az orosz mezőgazdaság átszervezése lépésről-lépésre megdönti a kapitalizmus általánosító vádjait és az egyik legnagyobb és legaktuálisabb társadalmi feladat észszerű megoldására hívja fel a nyugati proletariátus figyelmét.

A földműves termelőszövetkezeteknek az említett formában igen nagy jövőjük és fontos szerepük van. Ebben az évszázadban — a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet idejében — a legaktuálisabb gazdasági és társadalmi szervezetek lesznek a földművesek termelő szövetkezetei. **Dr. Molnár Árpád**

Hajómunkások

Gyagyovszky Emil felvétele

✦ BAUMGARTEN-ALAPITVÁNY ÉS A SZEGÉNY ÍRÓ HUMORA ✦

A *Munka* olvasói előtt nem ismeretlen tény, hogy néhai Baumgarten Ferenc gazdag író tetemes vagyont hagyományozott szegénysorsu, de meg nem alkuvó íróársai időnkénti segélyezésére. Az első segélyek kiosztása alkalmából a kurátorok böleességéről megírtuk a véleményünket. Cikkünk tartalma, hogy úgy mondjuk, nem esett jól az illetékeseknek, s mi már éppen bántódni akartunk az elmondottak miatt, mikor egy 50 éves, igen tehetséges, fanatikus hittel egyenes uton járó író fölsétált az egyik dunai hidra, s mikor a rendőr nem figyelt rá, átvetette magát a korláton, hogy így szabaduljon meg türhetetlen nyomorától s egész tragikus sorsának felmutatásával tillakozzon kurátorokká lett íróársai jószívűsége és igazságossága ellen. *Cholnoky László*, az öngyilkos író, a magyar irodalom egyik legérdekesebb tehetsége volt, de mivel tehetségét nem volt hajlandó klikkek érdekszolgálatába állítani, családjával együtt már évek óta a legnagyobb nyomorban tengődött. Keresztény volt és nemes s

a feudális keresztény kurzusban a harapás kenyerét s a lakbérét sem tudta megszerezni föltétlenül értékes irodalmi munkásságával. A Baumgarten-segélyben volt az utolsó reménye. Nem került be az évi díjazottak közé, alázatos kérvényben tehát rendkívüli segélyért folyamodott. Biztosra vette az eredményt, hiszen tudta, hogy nálánál sokkal tehetségtelegebb, fiatalabb fixfizetéses írások kaptak szép ezerpengősöket, — de tévedt szegény Cholnoky László, — neki rendkívüli segély sem jutott. Mikor a kuratorium elutasító válaszát megkapta, mit tehetett volna egyebet, — nekiment a Dunának. De nem panasszal az ajkán halt meg. Súlyokat kötött magára, hogy a humanisták vissza ne halászhasák az életbe, s utolsó 70 fillérért, hét tíz fillérést, egy levél kíséretében elküldte kurátorokká lett íróársai címére, irván neki: „A horitékban levő 70 fillért tessék a Baumgarten-alaphoz esatolni.” Kulturdokumentum 1929-ből.

Kassák Lajos

munka

PLECHANOV EMLÉKEZETÉRE

10 éve, hogy az orosz marxizmus megalapítója G. W. Plechanov Finnországban meghalt. Plechanov 1856-ban született. 1876-ban megalakította az első orosz forradalmi szervezetet, ekkor tartja első forradalmi beszédét is a cárizmus ellen. Nemsokára ezután csatlakozik az ugynevezett Narodnikiekhez, azonban rövidesen eltávolítják tőlük. Mert a Narodnikiek Oroszországban a szocializmus egyedüli bázisának a parasztságot tartották, míg Plechanov meg volt győződve arról, hogy miután a kapitalizmus fejlődése Oroszországban is elkerülhetetlen, a cárizmust csak a kapitalizmus által kitermelt proletariátus fogja tudni megdönteni. Sasulitschel és Axelroddal kilépett a Narodnikiektől és külföldre ment, ahol a „Munka felszabadítása” címen megalakította az első orosz marxista társaságot. De ezzel egyidőben a Narodnikiekkal is felveszi a harcot s hozzáfog az orosz forradalmi munkáspárt megszervezéséhez. Ekkor születnek legszebb tudományos propagandáirásai a materializmusról és annak filozófiájáról.

1903-ban a kommunistákhoz csatlakozik, majd ismét visszatér a szociáldemokratákhoz, hogy 1905-ben újra a kommunistákhoz pártoljon. 1906-ban azonban, az első orosz forradalom leveretése után megint a szociáldemokratáknál van 1909-ig, amikor ismét balra tolódik. Ekkor írja meg „Az orosz társadalmi gondolat” című munkáját.

A februári Kerenszki-forradalom alatt tér vissza Oroszországba, ahol halálos betegten küzdött az orosz proletariátus forradalmi mozgalma ellen, amelyet különben annyi értékes munkával támasztott alá.

MAX HOELZ' ÖNÉLETRAJZA

VOM „WEISSEN KREUZ“ ZUR ROTEN FAHNE. (MALIK-VERLAG, BERLIN)

A memoár- és naplóiroddalom mai nagy népszerűsége nem annyira az érdekes és jelentékeny emberek nagy számával, mint inkább a közelmúlt történelmi eseményeivel és mozgalmasságával magyarázható. Így ezek az emlékiratok, klasszikus öseikkel ellentétben, nem írjuk egyéniségét és lelki-életét tartalmazzák, hanem az átélt nagy eseményekhez való viszonyát.

Igy van ez Max Hoelznel is, kinek egyénisége nem különleges, írói készsége pedig a legjobb esetben közepes. Önéletrajza mégis érdekes — első felében adalék a közelmúlt történetéhez, második felében a német — s általában európai — börtönrendszer megdöbbentő leleplezése.

Parasztesuládból származik Hoelz, állati munka, nyomoruság és bigott vallásosság között nevelkedik fel. Béres Thüringiában, majd pincér Heidelbergben, csavargó Badenben, s végül műszaki munkás Londonban. Innen technikai ismeretekkel felszerelve kerül vissza Németországba, mint vasúti műszerész. Könyvének a háborúról szóló része, egy-két sikerültebb epizódot leszámítva, meglepően semmitmondó. A forradalom kezdetén szülővárosában megszervezi a munkanélkülieket, komoly cél nélkül, apró utcai harcokat és lokális zendüléseket vív meg. Az ellenforradalom elől Csehországba menekül, ahol internálják. Álnév alatt és állottzetben tér vissza

Berlinbe, majd az 1921-i középnevet forradalomban megszervezi a munkáshadsereget, melynek vezére lesz. Koncepciója azonban dinamilmerényletekben, apró esetpatétkban, egy-két város megsarcolásában merül ki. A polgári lapok Hoelz egyéni akcióiért az összproletariátust teszik felelőssé, a munkásforradalom eseményeit mértéktelenül torzítva közzik. Hoelzet pedig gyilkosnak és rablóvezérnek festik. A „rend helyreállítása” után egy bizonytalan s később megcáfolt gyakossággért a moabiti törvényszék életfogytiglani börtönre ítéli.

Itt kezdődik Hoelz emlékiratainak második emberileg sokkal tartalmasabb s szocialista szempontból is érdekesebb része. Hét esztendő fölött el Münster, Breslau és Strehlitz fegyházáiban, világosság és levegő nélkül, télen is fűtellen cellákban, éhezve, magánzárkában, meghilincselve, de csodálatos energiával folytatva a kilátástalan harcot emberiesebb bánásmóddért. Barátai s az Emberi Jogok Ligája ugyanily kilátástalan harcot vívnak a ügy reformja s a kevesek jóakarata: a rendszer változásáért. — Hiába, a német börtön-tölatlanul áll. Papokból lett fegyházigazgatók ítélőzatos kínzásai, börtönőrök brutálításai között, betegségekben, verésekben, éhségben, nemi abberációkban, orvosi ápolás nélkül, a foglyoknak több mint a fele elpusztul vagy megőrül.

Az átélés eleven erejével írja meg börtönélményeit Max Hoelz, s a közepes emberből, aki vezérinkább tehetségtelen, forradalmárnak inkább lázongó volt, s akit egész életében s életrajzában is az anarchikus romboló ösztön jellemoz (mutatják állandó konfliktusai a független szocialista s kommunista pártokkal, melyek fegyelmének nem bírta alávetni magát) a hihetetlen szenvedések valóban osztálytudatos szocialistát formálnak. Ez a mártír-um teszi értékké, emberi dokumentummá könyvét s egyben jó szocialista cselekedetté is. Mert a látható börtönfalak között vergődő ember, s könyvének figyelmes olvasója is megtalálja a célravezető harc fegyvereit a börtönökre épített Rend láthatatlan falai ellen. Justus Pál

AMERIKAI IRÓ OROSZORSZÁGRÓL

Theodore Dreiser az Európában nagy sikert elért amerikai író, a Szovjet meghívására tíz hetet Oroszországban töltött, s erről most könyvben számol be. Ma már hatalmas és megbízható irodalmunk van Oroszországról, Dreiser könyvének különös jelentőséget ad azonban az, hogy amerikai szemmel látja az orosz viszonyokat. Egy francia folyóirat világankéltjén az a felfogás alakult ki, hogy a modern gondolkodásnak két olyan fókusa van, amely átalakító hatással lehet az emberiség lelki fejlődésére: Amerika és Oroszország. Ezek eszméi és technikai találkozásából születik majd meg az új emberség magasabbrendű típusa.

Dreiser könyvének érdekessége, s egyben hibája, hogy elsősorban nem a szovjet Oroszországot fedezi fel, hanem azt az orosz földet, amely ugyanaz maradt, mint amilyen volt. Nem az orosz temperamentum, népi lélek változott meg. Ami érdekel bennünket, s amire Dreiser érdekes adatokat szolgál az: miképen gyökerezik be a mai változás az orosz néplekben, mennyire természetes az az

átalakulás, amelynek lelki előfeltételei előbb is, mindig is megvoltak.

Dreiser a következő eredményre jut megállapításában:

a szovjet vezetői teóriában és praxisban is keresztülvizsik azt az elvet, hogy a legfőbb jó: a munka; a legnagyobb rossz a henyélés. Mindenki, aki enni akar, dolgoznia kell. Mindenki: aki dolgozik: élhet, eheli;

senkire sem szabad több munkát róni, mint amennyi feltétlenül szükséges a kollektív gazdasági rend fenntartásához, hogy minél több szabadideje legyen az egyéneknek arra, hogy a kulturális igényeit kiegészíthessék;

itt egy olyan kormányzat van, amely minden lehetőséget, melyet az emberi szellem, mint teremtő instrumentum előállít, örömmel ragad meg, hogy a dogmalizmus és a rabszolgaság minden fajtáját megszüntesse az emberiséget;

annak beidegzése, sőt kormányformává tétele, hogy senki sem követhet a maga személyi kívánságainak és igényeinek kielégítésére többet, mint amennyire más kívánságainak és igényeinek megcsorbítása nélkül jogot formálhat.

Dreiser igen szigorú kritikát gyakorol, de lelkesedéssel ír arról, hogy a munka és az életlehetőségek szinte fantasztikus mértékben megjavultak. Különösen értékesek a munkabérekre vonatkozó adatai. Amíg egy napi hat, sőt négy órát dolgozó bányász havi 250 rubelt kap, addig Stalin, vagy Lunatsarszkij havi fizetése 225 rubel, s életformájuk ennek megfelelően: a legszerűsebb. Viszont Dreiser nem tud olyan munkakategóriáról, mely ötven rubelen alul keresne.

Különösen érdekesek Dreiser könyvének azok a részeit, amelyekben arról beszél, hogy a szovjet termelési rendszere, amiben ő különben egy tökéletesített formájú „Übertrust“-öt lát, Amerikában is megvalósítható lenne, sőt ezt kívánatosnak is tartja.

Dreiser könyvének értékét — sok megfigyelés mellett — nagyon lerontja mindaz, amit a szovjet művészetéről bármilyen vonatkozásban mond. Olyan felületességet, hozzánemértést és ürességet árul itt el, hogy ez szinte kétségessé teszi könyvének teljes értékét. Dreiser könyvében többet adott, mint amennyit egy amerikai átlagirólól kaphatlunk, de sokkal kevesebbet, mint amennyit egy valóban európai szellem számunkra adhatott.

Székely Béla

Éz az aktív jellemvonás uralja ezt a könyvet is, amelyben Oroszország 13 nagy alakjáról és Anatole Franceról ír Gorkij és sohasem száraz értekezés, vagy puffogó vezércikk formában, hanem, az egy Anatole France kivételével, akiről csak tanulmányt ad, emberi mivoltukban. Tolstoj, a felesége, Korolenko, Csehov, Leonid Andrejev, Alexander Block, Sergej Jeszin, Lenin, Krasszin, Karonin, Garin, Kocziubynszky, Anenski, mint hétköznapi, sajátosan orosz, cselekvő emberi életükben mutatkoznak meg előttünk. Miután azonban Gorkij az egyes emberek megrajzolásánál, nemcsak az alakokból indul ki, hanem társadalmi helyzetükből is, s miután ezeknek az embereknek mindegyike többé kevésbé alakítóan hatott a korára, Gorkij, kortársaira való visszaemlékezéseivel együtt, Oroszország szellemi, vagy materialis történetének egy-egy fejezetét is megírta: (Krasszinnal kapcsolatban, például a mozgalom egy részét ismerteti.)

Ez az emberi életeken, vívódásokon, optimizmuson keresztül megmutatott történelem a könyv legnagyobb érdeme, amelyhez hasonló próbálkozás csak egy van a világirodalomban, Strindberg, Történelmi miniatűrök c. munkája. Amíg azonban Strindberg nem kortársairól ír, hanem a történelmet rekonstruálja s amíg a forró szenvedély, vagy a nihil szemüvegén keresztül nézi az embereit, az alakjai legfeljebb érdekesek, de nem tudnak hozzánk közelférközni. Addig Gorkij bőbeszédű, meleg és emelkedett embersége s főleg szocialista hite, bennünk és velünk élő formákká alakítja azokat, akiket könyvében megemlít. Különösen Tolstojra és Leninre való visszaemlékezéseit önti el az a melegség, ami tekintve, hogy ugy Lenin, mint Tolstoj, Gorkijhoz hasonlóan nagy hívó volt, érthető is.

Általában Gorkij két csoportba osztja embereit. Az egyik csoportba azokat, akikben nagy messiási küldetés hite lobog, a másikba pedig azokat, akik az értelem, az ész tagadását, a nihil hirdelik. Mindkettő nagyon mély orosz tulajdonság, Gorkij azt írja, minden orosz meg akarja váltani a világot, ennek a hivatásnak, ennek a küldetésnek mély átérzése benne van minden mozdulatukban, minden hétköznapi cselekvésükben is. Természetes, hogy a szocialista küldetésétől eltelt Gorkij is elsősorban ezt látja meg bennük, ezt emeli ki, még ha azok, mint Tolstoj, a megváltás útját másképpen is képzelik el, mint ő.

Az emberlátásnak ez a formája avatja igazi értékké ezt a könyvet, amelyben Gorkij a szocialista társadalom és világszemlélet alakító erejének nagyon szép eredményeit mutatja fel.

Gró Lajos

GORKIJ: EMLÉKEZÉSEK A KORTÁRSAKRÓL

Amikor Gorkij Artomonovok c. regénye magyarul megjelent, a könyvvel kapcsolatban máshelyütt írtam arról a nagy lelki változásról, amin Gorkij az orosz forradalom óta átment. A forradalom cselekvő akarata és Lenin optimizmusa megváltoztatta Gorkij írói szemléletét. Gorkij a tegnap, egynéhány kivételtől eltekintve, majdnem mindig passzív, lágyan álmódzó, némán vagy sóhajlva tűrő, szenvedő alakjai helyett, máris csupa aktív, energiateli figurákat rajzol meg. Az orosz lélek mélyből szakadt sírása, mélyből induló határozott akarat lett Gorkij alakjaiban is, akár világnézetének megfelelő, akár, azzal ellentétes embereket állít elének.

PUDOWKIN: DZSINGISZ KHÁN

A tisztán kapitalista ideológiát kifejező filmek után, végre Magyarországra is elkerült, ha fedratsáiban megváltozva is, egy szocialista filmalkotás: *Pudovkin Dzsingisz Khánja*, amelynek a közép-pontjában nem a szokványfilmek szabonos értelem, hanem gazdasági tényezők állnak s amely Pudovkin eddigi filmjeinél (Anyu, Szentpétervár vége) is maradéktalanabban megmutatta azt, hogy miképpen lehet a szocialista szemléletet a művészetben valóban művészi formában és értékben kifejezni.

munka

A proletár, mint a történelmet, az életet befolyásoló tényező és mint a gazdasági erőktől függő jelenvalóság, először az orosz filmekben jelent meg a maga valóságában és hősi mivoltában. De amíg az első orosz filmek s így Pudovkin is, az eszmét fejezték ki az emberrel, tehát az eszméből kiindulva láthatták meg a proletárt, addig ebben a filmjében Pudovkin, a természet mostohaságaival és a kapitalizmussal szemben álló proletárból kiindulva fejezi eszmeiségét. Anélkül, hogy korábbi filmjeit uraló költőiségét feladná.

Ennek a belülről, az élő emberanyagból való kiindulásnak a következményei az az elmélyült realitás, a valóságnak az az átütő ereje, amely az egész munka költői romantikájával együtt, a Dzsingisz khánnak, mint az orosz film egyik új állomásának az igazi jelentőségét megadja.

Magyarországon sokan voltak, akik ennél a filmmel találkoztak először az orosz filmmel s akiket teljesen lenyűgözött a film témájának az újszerűsége. Mégis, a film hatását nem a témában kell keresni. O. Brick története a proletár prémvadászról, akitől a kapitalizmus elveszi egyetlen kincsét, az ezüstrókat s akit később királlyá akasztanak, hogy rajta keresztül a nép felett uralkodhasson, még nem az egész film. Ez csak az eszmei váz. A film igazi értékét Pudovkin rendezése adja.

Az orosz filmtechnika, a montázs legszebb eredményeit mutatja fel ez a film, amelynek a lényegére, egy példával is rá lehet mutatni. Azt a jelentést, amikor a film elején a prémvadász lelövi a később olyan nagy szerepet játszó ezüstrókat, a német vagy amerikai rendezés egy, legfeljebb két képben mutatná be. Pudovkin ezt négy egyszerű részletre bontja, hogy a néző mindig a legfontosabbat lássa. Az első képen a prémvadász felkuszik a sziklára. A második kép az ezüstróka a szikla alján, a harmadik kép a prémvadász céloz és elsüti a fegyvert, a negyedik kép az ezüstróka a golyótól találva felfordul. A részletek ilyen aprólékos kidolgozásából állt elő az egész kompozíció, ami elsősorban is optikailag, látványában gazdagítja fel a filmet, másodsorban olyan folyton fokozódó és (a végén hatalmas viharban kitörő) magávalragadó ritmust tud adni a történetnek, aminek a hatása alól senki sem vonhatja ki magát.

Pudovkin *lirájával* (amelynek a legszebb részei az a két jelenet, amikor a vadászt menekülése előtt a társai ellátják dohánnyal, pipával stb. s amikor a vadászt a sáros ázsiai utcán a kivégzésre viszi a katoná) és a lírán kívül, mint az orosz rendezők általában, a részletek egybeszerelésével, a *montázs-szal*, teljesen urrá lett a nézőn, aki egy pillanatra sem tud megszabadulni a film hatásától, pedig csak egyszerű, természetes képek és sohasem szenzációk kerülnek a szemé elé. Az oroszok ezzel a módszerrel megvalósították azt, amit sehol másutt nem tudtak elérni, sikerült nekik a néző figyelmét megorgánizálni, megszervezni. Ezeknek az eredményeknek tulajdonítható elsősorban, hogy Oroszországban a filmek olyan nagy szerepe van.

A gazdasági tényeknek, mint a történelmi mozgatóerőknek és a proletáriátus hősi akaratának a ki-domborításán kívül, a montázs, az új mondanivaló újszerű kifejezése teszi az orosz filmeket és így Pudovkin filmjét is szocialistává. Az amerikaiak és a németek igen sok és elég becsületos, proletárral foglalkozó filmet csináltak már és mégis, ezek megmaradtak csak külsőségeikben jellemző proletár-

filmeknek. A Dzsingisz khán képei, nem külső frázisokban, hanem az élettel, az emberekkel, a valósággal, a mozdulásokon, a helyzeteken, a fotobé-állításokon keresztül érvényesítik a szocialista kép-költő vízióit.

A szocialista tettek ezen a ragyogó megnyilvánulásán nem sokat változtat a pesti csomagolás sem. A prémvadász és a társai, akik között sok orosz is van, nem egy idegen megszálló hatalom képviselői, hanem az orosz ellenforradalmi fehérgárda ellen harcolnak s így a mongolok felkelése nem nacionalista, hanem osztályküzdelem.

Gró Lajos

HELYREIGAZÍTÁS

I.

A «munka» 5. számában tiltakoztunk az ellen, hogy a 100%, Jack Londont mint történelmi és egy-vonalban fejlődő marxista szocialista író-t állítsa be Upton Sinclairrel szemben. Erre a megjegyzésünkre az említtett lap legutóbbi száma két írást ad le, hogy ezzel bizonyítsa igazát és megcáfolja a mi állításunkat. Az egyik egy levél, amelyet Jack London *állítólag* 1916-ban írt az amerikai szocialista párthoz s amelyben bejelenti a pártból való kilépését, mert annak politikáját nem tartja elég radikálisnak. A másik London 1910-ben megjelent forradalmi könyvének egy részletét tartalmazza.

Mindezekkel a «bizonyítékokkal» szemben azonban, miink továbbra is fenntartjuk álláspontunkat.

1. Mert mi határozottan azt írtuk, hogy Jack London élete vége felé eltávolodott a mozgalomtól. Ezt pedig egy 1910-ben kelt írással nem lehet megcáfolni.

2. Mert Jack London levele, *eltávolítva attól, hogy a 100%-ban nincs is megjelölve forrása*, még ha valódi is lenne, a tényekkel szemben mit sem bizonyít.

A tények: az Eden Martin, a Nagy ház asszony-kája, a Tengeri farkas, a Lázadók és még egy egész halom írás, amely nem fiatalkori munkák, akár hogyan is szeretné azt a 100% így beállítani. Nem fiatalkori munkák, mert mindegyikében Jack London élete eredményeinek egy-egy részét foglalja össze. Azt, hogy például az Eden Martin nem a fiatal London írása, illenék tudni annak, aki a munkásifjúságot irodalmi kérdésekben tájékoztatni akarja. De ezenkívül is illenék tudni, hogy Jack London fiatalabb éveiben is, mindig és mindenütt az ember individualis kiélésének a jogát hirdette és gyakorolta is, aminek éppen Londonnál egy bizonyos idő múlva a mozgalomtól való eltávolodáshoz kellett vezetnie. Általában az egyén kiélésének a lehetősége nincs ellentétben a mozgalommal, ha azzal harmóniában marad, Jack Londonnál azonban erről nem lehet beszélni. Nála súlyos teherként volt még féktelen alkoholizmusa, nemis szertelenségei és az a hatás, amit pénzajánlataikkal a kiadók az íróra, aki mindenáron és mielőbb nagy vagyont akart szerezni, gyakoroltak.

Upton Sinclair, aki «Die Goldene Kette» c. könyvében (ezt nem magyar kapitalista kiadók adták ki) a legnagyobb tisztelet és megbecsülés hangján ír Londonról, de többek között azt is meg-

állapítja, hogy Londont, amikor híres író lett, a Hearst konzern dollárözöne megrontotta. Ugyan-
csak ő írja, hogy London Havaiban az előkelő világ
«oroszlanja» volt s hogy mennyire megdöbbentette,
sőt fel is bősztette őket, radikális szocialistákat,
amikor a mexikói petróleummérnökök racionalizá-
lását dicsérő cikkeket irt a «Colliers Weekly»-be.

Semmi okunk sincsen kételkedni Sinclair jóhi-
szeműségében, ha nem is olyan «tisztá szocialista»
mint a 100% cikkírója. De, amennyiben a 100%-nak
ő sem elég szaválható, tessék megcáfolni a fent-
említett könyveket, amelyek nem fiatalkori írások,
amelyeknél nem lehet kényszerhelyzetre sem hivat-
kozni.

Ezzel mi, a magunk részéről ezt a vitát egyelőre
lezártuk (vannak ennél most sokkal fontosabb
problémák is) s csak akkor fogunk újra felszólalni,
ha a 100% behízigálja, hogy a fent felsorolt köny-
veket nem London írta.

Azt azonban ismételtlen és erőteljesen kihang-
súlyozzuk, hogy mi, megállapításainkkal egy pill-
natra sem akarjuk London írói értékét még prole-
társzempontról sem kétségbevonni. Éppen azért
tillakozunk az ellen, hogy ennek a két hatalmas
nagy írónak az élete a dilettáns firkászok martaléka
legyen. (g-1)

II.

A 100% című lap alattomosan, hozzánemértően
és komolytalanul támadta meg a *Munka* 5-ik szá-
mában megjelent értekezésemet. A munka pedagó-
giáját úgy állítja be, mintha az a szocialista világ-
szemléletű pedagógiától egészen távol álló célt
szolgálna. Mindenekelőtt ma már nem nyugodha-
tunk bele abba, hogy dilettánsok nyuljanak olyan
témákhoz, amelyek komoly szakemberek megbé-
szelését kívánják. A 100% tudománytalanul tá-
mad és a szocialista szempontok kibontása helyett
könnyen adódó szociológiai frázisokat hangoztat.

Az „*Uj Iskola*” igenis társadalomalakító tényező
és tudományos módszere ma közelebb áll a *szoci-
ális nevelés* lehetőségéhez, mint a kapitalista tár-
sadalomban kialakult individualisztikus *szó-peda-
gógia*. Tudatos ráfogás tehát, hogy az *Uj Nevelés*
„egyoldalú” s mint ilyen, a „verbalizmus reakciója-
ként egyedül a manualizmusra épít”. Az *Uj Neve-
lés* módszerei szöges ellentétben állnak éppen a
manualista nevelés ideológiájával, amely *nem* a
világszemléletet, a gyermek *aktív és konstruktív*
nevelését, a *társadalmi öntudat megformálását*, a
gyermeknek a termelő munkába való céltudatos
beállítottságát hangsúlyozza s nem a gyermeki lé-
lek tendenciáiból indul ki, nem a gyermek bioló-
giai és szellemi fejlődési formáit veszi figyelembe,
hanem atomizálja a gyermekközösséget, szolgál-
lelkűségre neveli a gyermeket, mert benne a ka-
pitalista társadalmi rend föntartóját látja.

Tillakozunk az ellen, hogy a 100% az *Uj Ne-
velés* — amelynek pszichológiai és módszertani
alapvetésével éppen úgy nincs tisztában, mint a
szocialista pedagógia pszichológiai adottságaival,
elméleti formájával és gyakorlati módszertanával
— egyszerűen a mechanikus manualista munka-
oktatásnak állítsa be. Tudatos ráfogás, hogy mi az
Uj Nevelés szocialista pedagógiának neveztük.

Igaz azonban, hogy tudományos szocialista szem-
pontról foglalkoztunk a munkapedagógia elméleti
strukturájával s konklúzióinkban nem azonosítottuk
azt a szocialista pedagógia ideológiai és diffe-
renciálódott módszereivel, hanem rámutattunk arra,
hogy az *Uj Nevelés* egy ponton érinti a szocialista
pedagógia halárterületét, amikor is a *kollektiviz-
must* érvényesíti nemcsak a *munkában*, hanem a
gondolkodásban is, amikor a gyermek biológiájával
és pszichológiai fejlődésével számol és a gyermek-
nek a termelő munkába való beállítottságát és tu-
datosítását hangsúlyozza.

Hogy az *Uj Nevelés* mennyire nem azonosít-
ható a manualista munkaoktatás didaktikájával és
hogy a munka pedagógiája mennyire nem a mecha-
nikus „fej- vagy kézimunkaoktatásra épít”, annak
igazolására álljon itt értekezésemnek az a részlete,
amelynek igen is ma már fontosságot tulajdonít a
szocialista pedagógia is.

„A modern munkapedagógia nem elvonatkozott
filozófiai pedagógia. Teljesen szakít a herbartianus
intellektuális pedagógiával. A modern munkapeda-
gógia az új emberben az előítéletektől felszabadult,
független cselekvő és alkotó embert formálja meg,
aki az élet minden vonatkozásába bekapcsolódva
a közösségért felelős szociális személyiséggé válik.”

„A modern munkapedagógia műhelyeiben a
*kollektív munka társadalmi és erkölcsi szempont-
ból fontos...*”

„A modern munkapedagógia szerint az ember
személyiség és intelligencia. Az új nevelésnek a
gyermek személyiségét és intelligenciáját kell ki-
alakítani. A cél végső determináltságából követ-
kezik: az értelem szolgálata az emberiség javára.
A gyermeknek azt kell mindenképp megtanulnia,
hogy érje el a szellem szabadságát s ezáltal a har-
monikus életet. Az aktív iskola alkotó munkára
nevel, mert a gyermekben is alkotó szervezetel
iát. Ez az alkotó munka a lélekből, annak spontán
belső öntudatos tevékenységéből ered, amely a mai
gyermek természetének leglökéletesebben megfelel
mint pedagógiai cél.”

Ez a nevelés egyáltalán nem a manualista peda-
gógia kifejezési formája. Az *Uj Nevelés* kikap-
csolja a tisztán manualizmusra épített kézimunka-
oktatást amely nem a gyermek belső adottságai-
ból indul ki s mi is csak fejlődéstörténeti szem-
pontról foglalkoztunk Kerschensteiner, Montessori
pedagógiai kultúrájával.

Ugyanekkor a 100%-nak azt az állítását is kor-
rigálni akarjuk, mely szerint az *Uj Nevelés* mű-
helyei csupán pedagógiai kísérletek! Ezt csak az
abszolút tájékozatlanság állíthatja. Angliában, Bel-
giumban, Franciaországban, Svájcban, Németor-
szágban, Indiában stb. ma már gyönyörű építkezési
feladatokat vállal az *Uj Nevelés*!

A pedagógia nem felelőtlen lirizálás! S tillako-
zunk a pedagógia elirodalmisítása ellen, mert a
100% cikkéhez hasonló zavarosságokkal csak
félrevezetik a munkásságot azok az uri dilettánsok,
akik politikai frázisaik öblögetése után a szocia-
lista szaktudományok területeire is átmerészked-
nek felkészületlenül és felelőtlenül.

Beregi Tivadar

munka

AZ ALÁBBI LEVELET

kaptuk s mi kommentár nélkül közreadjuk:

Tisztelt Kassák elvtárs!

Alábbi levelemet a 100% szerkesztőségéhez intéztem. Atolvasás után Tamás Aladár elvtárs azonban azzal adta vissza, hogy „nincs mit felelnők” a felvetett kérdésekre és a szocialista kulturmunka érdekében írott tényekre. Erre kérem most a „Munka” nyilvánosságát. Remélem, ezúton mégis sikerül objektív feleletet kapnom a 100% szerkesztőségétől.

Eltársi üdvözzettel hive:

Farkas László.

Levél a 100%-hoz!

Régóta figyelem azt az éles harcot, melyet a 100% indított és folytat a konszolidált ellenforradalom esztendeiben Kassák Lajos, az író és Kassák Lajos, a szocialista ellen.

A háború utolsó éveit óta érdekel Kassák írói és szocialista pályája és figyelem az ő munkásságának mindig világos egyvonalúságát. Izgalmas, tanulságos, figyelemreméltó és becsületes életút volt ez hitem szerint eddig és annak ígéretes a jövőben is, szemben sok, mostanában különösen gyakori s eszomorító kispolgárrá visszavetléssel, gerincehajlással.

A magyar avantgardizmus örökfiatal, mert aktív, mozgalmas, figyelő és események felé forduló végre az első években szinte példátlan számú hívet tömörített maga körül, tulnyomóan a fiatalság köréből; s be kell vallani, hogy ma éppen ez a fiatalság kezdő «éles» bírálatát, inkább türelmetlen idegességgel, mint objektív kritikával ostromolni a kétségfelenül jelentős íróvá érett, világszemléletében fegyelmezettebbé higgadt, de változatlanul szocialista Kassákot.

Távollátva magamat a heves harctól, annak minden fázisát objektív nyugalommal figyelhettem s épúgy meg vagyok győződve az önök szocialista vallásról és céltudatosságáról, mint a Kassákéiról és ha kettőjük között fenn is állanak taktikai, sőt néha csak frazeológiai (tehát már-már személyi!) ellentétek, azok — szerintem — valójában mégsem olyan súlyosak, hogy elvonják a két szocialista csoport erejét a reakcióval, a polgári irodalommal szembeni szükséges és töretlen harctól.

Ma szocialista magyar írónak lenni, súlyos etikai és politikai kötelezettséget jelent, olyan osztályharcos irodalommal, melyben a művészet eszközeivel kifejezésre juttatott világszemlélet a tömegek hangja, robaja, hite és felrázása legyen, a mai, mélységesen aggasztó letargia és oblomovi semmit-

lévés oszlatása; ez a cél kell világítson a legkisebb újságcikk és a legnagyobb regény megírásánál.

Már pedig a 100% Kassák ellenes harcától a céltől rengeteg energiát von el és cirkuszi produkcióvá dagadva az ellentábor szemében, maga köré gyűjti a polgári káröröm csapatát.

*

Én sokat gondolkodtam a Kassák ellen hangzott vádakon; hogy gerincében meghajlott, hogy mint író, arriválságából kifolyóan individualista (antikollektivista) művész lett, s mint politikus, a kispolgári progresszió síkjára tolódott, tehát közeli szomszédságába Ignatuséknak, a demokrácia dik-tátorainak, a „Trockij ur dögöljön meg!” polgári szállóigévé vált szerzőjének; — gondolkodtam és egyik állításban sem láttam tárgyilagosságot.

Kassák ma is az, aki volt: *becsületes szocialista, becsületes író*, aki nem menekül a kor problémái elől, sőt keresi, meglátja és vetíti azokat.

Fiatalköltőkre hivatkozhatnám, akiknek lángoló forradalmisága máról holnapra irodalmi revük megnyitott oldalába, pár hónapi siker és felfedeztetés polgári mocsarába fulladt; szocialista írókra hivatkozhatnám, akik bár jó szocialisták, de gyenge írók, ami irodalomról lévén szó, mégis csak jelentős szempont, és egyedül Kassákot mutathatom fel, mint a szocialista világnézet magyar irodalmi eszempontját, művészi kifejezőjét, emberi és írói értékek harmónikus egységbefoglalóját.

Szeretném már egyszer higgadt válaszból, részletes feleletből megtudni, hol, miből, milyen momentumokból és milyen tények alapján tagadják meg a 100% körül tömörült elvtársaim Kassák Lajost, mert én ezt az ítéletet tárgyilagossággal nélkül való justice mordnak tartom.

Sohasem tartoztam Kassákhoz, környezetébe, lelkesedő csapatába (mint sokan éppen mai támadói közül), sem mellette nem harcoltam, sem vezérem, sem támogatóm nem volt s talán ezért is szöbhettek elfogulatlanul a kérdéshez.

A 100%—Kassák-harc már kilépett abból a mederből, mely kis differenciák, apró viták folyóját zárja, ez a harc már veszedelmes tünel és nyílai a munkásság amúgy is megbontott sorait érhetik, erejét gyöngíthetik. Objektivitásra, igazságra hangra van szükségünk egymással, töretlen harcra a kapitalista társadalommal és polgári irodalommal szemben.

Kassákot pedig összetéveszteni ezzel a polgári irodalommal neveléses lenne, ha nem volna olyan eszomorító és bántó!

Válaszukat várva, maradtam elvtársi üdvözzettel:

Farkas László

munka

művészeti és társadalmi havi beszámoló • felelős szerkesztő és kiadó
kassák lajos • a szerkesztő helyettese: nádass józsef • szerkesztő-
ség és kiadóhivatal budapest, VI., lehel-utca 6. V. 1 • minden közle-
ményért a szerző felel • egyesszám ára: 1.20 p. előfizetési ár félfévre 6 p. egész évre 12 p.

HUNGÁRIA HIRLAPNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BUDAPESTEN — FELELŐS: SCHMIDEK GÉZA